

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля

в галузі лісового господарства

ПРОЕКТ

I. Вступ

Методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля (далі - ОВД) планованої діяльності в галузі лісового господарства (далі – Методичні рекомендації) рекомендуються для використання суб'єктами господарювання в галузі лісового господарства, розробниками звіту з оцінки впливу на довкілля (далі – Звіту), центральними і територіальними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, спеціалістами, що залучаються до консультацій та експертних комісій, а також представниками громадськості, які беруть участь у процедурі оцінки впливу на довкілля.

Методичні рекомендації розроблені на виконання пункту 9 статті 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон).

II. Основні визначення

У цих Методичних рекомендаціях наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

Вид-домінант - вид рослин, який переважає за чисельністю та масою в рослинному угрупованні.

Вид-едифікатор – вид рослин, який домінує і при цьому в значній мірі визначає будову і склад інших видів у рослинному угрупованні. До едифікаторів звичайно належать усі головні лісоутворюючі породи.

Інвазійні організми - немісцеві види рослин або тварин, що були занесені (інтродуковані) навмисно або ненавмисно з віддалених географічних областей і нині самостійно розмножуються і поширюються у спосіб, який завдає шкоди господарській діяльності та довкіллю.

Індикатор стану довкілля – об'єкт, явище, властивість або показник, що своєю появою, зникненням або будь-якими змінами свідчить про зміни у довкіллі або окремому компоненті довкілля та використовується для оцінки величини впливу планованої діяльності на довкілля.

Лісова плантація – штучне рослинне угруповання, що вирощується під керівництвом людини для одержання окремих сортиментів деревини у більшій кількості та в максимально короткі терміни, порівняно з лісовими культурами, вирощуваними за традиційною технологією.

Об'єкт Смарагдової мережі - спеціальна територія для збереження біологічного різноманіття, створена (визначена) відповідно до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції). Такі території значно сприяють збереженню видів рослин і тварин з додатків до Конвенції та до її

Резолюції №6, а також біотопам з додатку 1 Резолюції №4 до Бернської конвенції, містять видатні зразки певних біотопів або їх мозаїки, є важливим місцем для одного або декількох мігруючих видів.

Планована діяльність - такі категорії видів планованої діяльності та об'єктів у галузі лісового господарства і лісівництва, які підлягають оцінці впливу на довкілля, відповідно до пункту 21 частини 2 статті 3 Закону, зокрема, усі суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар; усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; лісогосподарське освоєння на територіях площею 20 гектарів і більше або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше; насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площі понад 20 гектарів або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше.

Природне середовище існування (синоніми: біотоп, природне оселище) - ділянка суші чи водного простору природного або напівприродного походження, яка визначається за абіотичними та біотичними характеристиками.

Рослинне угруповання – сукупність видів рослин, об'єднаних між собою спільною територією проживання, впливом умов існування та певними взаємозв'язками.

Середовище існування видів дикої флори та фауни (= оселище виду) - територія, що визначається особливими абіотичними та біотичними чинниками, у межах якої види природної фауни і флори оселяються на будь-якому етапі свого життєвого циклу.

Інші терміни вживаються у значеннях, визначених чинним законодавством.

Суб'єктами оцінки впливу планованої діяльності у галузі лісового господарства і лісівництва на довкілля є:

суб'єкт господарювання, а також орган державної влади, орган місцевого самоврядування, що є замовником планованої діяльності і прирівнюється до суб'єкта господарювання	подає Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошення про початок громадського обговорення; взаємодіє з уповноваженим органом самостійно або через уповноваженого на це розробника; готує звіт з оцінки впливу на довкілля; оприлюднює висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності; забезпечує здійснення післяпроектного моніторингу, узгоджує з уповноваженим органом вжиття додаткових заходів і дій із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля; у разі здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля - забезпечує підготовку та переклад проекту оповіщення зачеплених держав, звіту з оцінки впливу на довкілля іноземною мовою (мовами) та іншої необхідної документації, що визначаються у кожному конкретному випадку
уповноважений центральний орган, уповноважені територіальні органи	- оприлюднює усі документи та інформацію, пов'язані з процедурою оцінки впливу на довкілля щодо окремого суб'єкта господарювання; забезпечує розміщення і доступ до документації у місяць,

	<p>доступних для громадськості у приміщеннях уповноваженого органу або органу місцевого самоврядування, а також доступ громадськості до всієї інформації, що стосується процесу прийняття висновку; надає суб'єкту господарювання умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, а також копії зауважень і пропозицій від громадськості;</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечує громадське обговорення у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля, розглядає усі зауваження і пропозиції від громадськості, отримані в ході громадського обговорення планованої діяльності, забезпечує підготовку звіту про громадське обговорення; - видає висновок з оцінки впливу на довкілля; - може утворювати експертні комісії з оцінки впливу на довкілля <p>Уповноважений центральний орган надсилає копії документів:</p> <ul style="list-style-type: none"> до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення; до уповноваженого територіального органу за місцем провадження діяльності <p>приймає рішення про здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля, оповіщає зачеплену державу, забезпечує оцінку транскордонного впливу на довкілля за процедурою держави походження (щодо планованої діяльності, яка буде здійснюватися на території України) або участь України в оцінці транскордонного впливу на довкілля за процедурою зачепленої держави (щодо планованої діяльності, яка здійснюватиметься на території іноземної держави)</p>
центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення	надає свої зауваження та пропозиції з приводу планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, щодо планованої діяльності, яка стосується зони відчуження або зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи
фізична або юридична особа, яка може залучатися суб'єктом господарювання до виконання оцінки впливу на довкілля (далі - розробник)	здійснює процедуру оцінки впливу на довкілля або окремі її етапи керуючись Законом, цими рекомендаціями за договором із суб'єктом господарювання

громадськість	надає зауваження і пропозиції до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля; бере участь у громадському обговоренні у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля, включаючи здійснення оцінки транскордонного впливу
зачеплена держава	у випадку здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля, встановлює процедуру такої оцінки; повідомляє державу походження про своє бажання/небажання взяти участь у транскордонних консультаціях, бере участь у консультаціях з державою походження, спільно з уповноваженим центральним органом держави походження забезпечує громадське обговорення громадськістю цієї держави планованої діяльності та звіту з оцінки впливу на довкілля
держава походження	подає зачепленій державі оповіщення про плановану діяльність, яка потребує оцінки транскордонного впливу на довкілля; визначає строк, що надається зачепленій державі для надання відповіді щодо участі в оцінці транскордонного впливу на довкілля; забезпечує оцінку транскордонного впливу на довкілля за процедурою держави походження; проводить консультації із зачепленими державами щодо наданих матеріалів оцінки транскордонного впливу на довкілля.

III. Загальні положення

Оцінці впливу на довкілля підлягають наступні види планованої діяльності у галузі лісового господарства:

- 1) усі суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар; усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду;
- 2) лісгосподарське освоєння на територіях площею 20 га і більше або на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їхніх охоронних зонах на площі 5 га і більше;
- 3) Насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площах понад 20 га або на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їхніх охоронних зонах на площі 5 га і більше;
- 4) Зміна цільового призначення земель сільськогосподарського призначення (наприклад, деградованих, малопродуктивних, таких, що вже пройшли рекультивацию, меліорованих) для надання у постійне користування для ведення лісового господарства.

У даних Методичних рекомендаціях розглядається оцінка впливу на довкілля категорії планованої діяльності №1 з вище згаданого списку.

В ОВД використовуються науково адекватні та економічно ефективні методи і методики збору та аналізу даних. Інформація у Звіті представляється в такому обсязі і у

такий спосіб, які дозволяють місцевим громадам, громадськості та органам влади прийняти усвідомлене рішення.

Для ОВД та розробки Звіту проводять консультації з фахівцями в галузях біології, екології, ґрунтознавства, гідрології, геології, лісового господарства, картографії і топографії тощо, залучають їх до досліджень, проведення оцінок і прогнозування, складання програми моніторингу і власне моніторингу.

Згідно із Законом, загальна тривалість процедури ОВД, без врахування часу на підготовку звіту з ОВД, складає в середньому 90... 105 робочих днів, або 3,5 – 4,5 місяці.

Забороняється розпочинати рубки або будь-які підготовчі роботи без оцінки впливу на довкілля та отримання рішення про провадження планованої діяльності.

Визначення часу проведення процедури ОВД при плануванні лісогосподарської діяльності

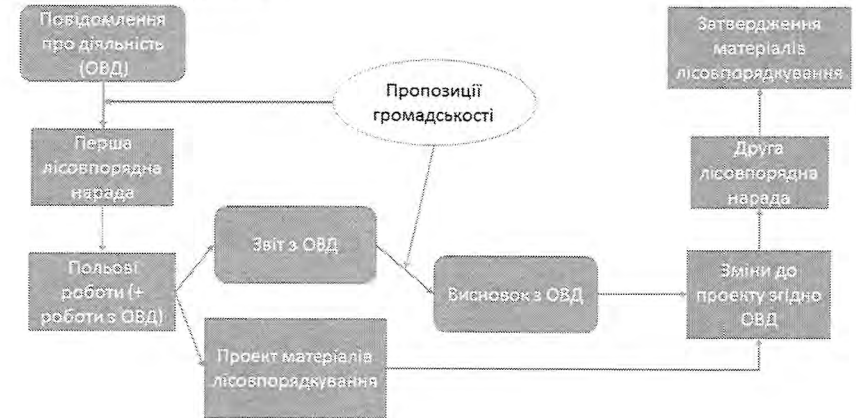
Відповідно до статті 69 Лісового кодексу України, спеціальним дозволом на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування на виділеній лісовій ділянці є лісорубний квиток. Видача лісорубного квитка здійснюється відповідно до Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" та Порядку спеціального використання лісових ресурсів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. №761. Лісорубний квиток - це документ дозвільного характеру, який, за Законом "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності. Передумовою для видачі лісорубного квитка на види планованої діяльності, передбачені п.21 частини другої статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля", є висновок з ОВД, в якому визначена допустимість такої діяльності. Результати ОВД мають бути враховані при прийнятті рішення і можуть бути підставою для прийняття рішення про відмову у видачі спеціального дозволу, згідно зі статтею 69 Лісового кодексу.

Щоб скоротити кількість процедур ОВД для отримання кожного лісорубного квитка, зменшити адміністративне навантаження і забезпечити проведення ОВД на тому етапі, коли ще розглядаються альтернативи лісогосподарських заходів, рекомендується проводити ОВД до погодження і затвердження матеріалів лісовпорядкування, розрахункової лісосіки або плану заходів з поліпшення санітарного стану лісів. Це дозволить в подальшому претендувати на отримання лісорубних квитків на лісогосподарські заходи, що передбачені відповідними матеріалами, і врахувати екологічні умови провадження діяльності, визначені у висновку з ОВД, у лісогосподарській документації.

З цих підстав, а також враховуючи перехідний період від часу введення в дію Закону до завершення чинності діючих матеріалів лісовпорядкування у великій кількості підприємств лісового господарства, ОВД рекомендується здійснювати на таких етапах:

- 1) До прийняття, відповідно до частини 4 статті 48 Лісового кодексу України, рішення про затвердження матеріалів лісовпорядкування, якими запроєктовано суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар. При цьому рекомендується подавати повідомлення про плановану діяльність перед першою лісовпорядною нарадою. Отримані зауваження і пропозиції до обсягу досліджень та рівня деталізації інформації

враховуються під час планування і проведення польових лісовпорядних робіт. Пізніше матеріали лісовпорядкування приводяться у відповідність з отриманим висновком з ОВД і затверджуються другою лісовпорядною нарадою. Таким чином, попереджаються можливі розбіжності та конфлікти між висновком з ОВД та планованою діяльністю, що передбачена матеріалами лісовпорядкування.

- 2) До прийняття, відповідно до частини 4 статті 43 Лісового кодексу України, рішення про затвердження розрахункової лісосіки, за якою будуть проводитися суцільні та поступові рубки головного користування, у разі, якщо матеріали лісовпорядкування були затвержені до введення в дію Закону, або у разі перегляду розрахункової лісосіки.
- 3) До прийняття рішення про погодження переліку заходів з поліпшення санітарного стану лісів, як це передбачено частиною 5 "Санітарних правил в лісах України".
- 4) У випадку, коли матеріали лісовпорядкування, а також розрахункова лісосіка, якими запроєктовані суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки, були затвержені до введення в дію Закону, проводиться ОВД щодо планованої діяльності, передбаченої цими документами, на ті таксаційні виділи з фонду рубок головного користування, для яких ще не видавалися лісорубні квитки/ не прийняте рішення про видачу лісорубних квитків.

Якщо виникла необхідність у змінах під час провадження лісогосподарської діяльності, суб'єкт господарювання самостійно визначає необхідність здійснення ОВД, на підставі Критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1010.

Продовження строку дії лісорубних квитків, що були затвержені на рік (за відсутності змін у діяльності, а саме: розширень, збільшення обсягів рубок, тощо), здійснюється з урахуванням частини другої статті 17 Закону та Критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1010.

IV. Етапи підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля

Підготовка Звіту передбачає кілька етапів:

- 1) попередній аналіз зачепленої території, об'єктів і компонентів довкілля, на які може здійснюватися вплив. Складання на цій основі переліку очікуваних значних впливів, специфічних для території і проекту планованої діяльності. Попереднє планування методів і методик збору та аналізу інформації, вибір джерел інформації та фахівців, які будуть залучені до досліджень;
- 2) визначення необхідного обсягу досліджень та рівня деталізації інформації про плановану діяльність, її альтернативи, поточний стан довкілля і його компонентів, а також про очікувані впливи, збір зауважень і пропозицій від громадськості або уповноваженого органу з цього приводу;
- 3) опис поточного стану довкілля (базового сценарію) за окремими його компонентами;
- 4) оцінка ймовірного впливу планованої діяльності та її альтернатив на окремі компоненти довкілля, прогнозування значимих несприятливих впливів і їх оцінка;
- 5) визначення прийнятної альтернативи провадження планованої діяльності, розробка плану заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля, компенсаційних заходів.
- 6) Розробка програми моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності, оцінка потреби у післяпроектному моніторингу, складання його плану.

V. Визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу планованої діяльності на довкілля

Суб'єкт господарювання має право одночасно з повідомленням про плановану діяльність подати до уповноваженого органу вимогу про надання умов щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Це дозволяє ще до підготовки звіту з'ясувати необхідний рівень деталізації відомостей щодо водних об'єктів, біорізноманіття (рослинного і тваринного світу, природних середовищ існування), тощо. Разом з тим, надання умов щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації не позбавляє уповноважені органи або громадськість в подальшому, після оприлюднення звіту з ОВД та у процесі громадського обговорення звіту, права висувати додаткові зауваження і пропозиції надати більше відомостей або провести додаткові дослідження.

IV. Складання звіту з ОВД, структура розділів і вимоги до змісту

Необхідний перелік елементів Звіту визначається статтею 6 Закону.

Звіт з оцінки впливу на довкілля підписується всіма його авторами (виконавцями), із зазначенням їхньої кваліфікації; при цьому вказуються прізвище, ім'я, по-батькові, кваліфікація відповідно до Закону України "Про освіту", також можуть бути зазначені місце роботи і посада.

Назва звіту з ОВД має включати:

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проект

- назву категорії видів планованої діяльності згідно з частиною 2 статті 3 Закону;
- загальну площу планованої діяльності;
- інформацію про належність до територій та об'єктів природно-заповідного фонду або їхніх охоронних зон;
- адміністративну область і район планованої діяльності.

Приклади оформлення назви звіту з ОВД:

ЗВІТ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ
суцільні і поступові рубки головного користування – площа 107 га та суцільні санітарні
рубки - площа 40 га

(землі не належать до територій/ об'єктів природно-заповідного фонду або їхніх охоронних зон)

Черкаська область, Канівський район

ЗВІТ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ
Насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площі понад 20 гектарів, а саме:
Лісорозведення акації білої (чи інше) на рекультивованих землях (інші приклади: на
пустирях/ на ерозійних схилах / на деградованих землях/ протиерозійне
лісорозведення/ полезахисне лісорозведення/ лісорозведення на меліорованих землях) –
площа 25 га

(землі не належать до територій/ об'єктів ПЗФ або їхніх охоронних зон)

Київська область, Білоцерківський район

У Звіті дотримуються формату таблиць та обсягу інформації у них, як визначено цими Методичними рекомендаціями. Кожна таблиця нумерується (приймається наскрізна нумерація) і супроводжується назвою таблиці.

Усі графічні матеріали (карти, графіки, схеми тощо) також нумеруються (приймається єдина наскрізна нумерація, але окремо від таблиць) і супроводжуються підписами.

Розділ 1. Опис планованої діяльності

До розділу включають матеріал, який безпосередньо стосується рубок головного користування та суцільних санітарних рубок; відомості про інші види рубок не вимагаються. Також наводяться відомості про лісовідновлення на місці рубок.

1.1. Опис місця провадження планованої діяльності

Вказується інформація про суб'єкта господарювання: назва суб'єкта господарювання, поштова адреса і адреса, за якою буде здійснюватися планована діяльність, контактні дані (телефон, електронна адреса, веб-сторінка в інтернеті).

Зазначається загальна площа лісових земель у користуванні суб'єкта господарювання. Надається точна географічна інформація про територію планованої діяльності. З цієї метою:

- 1) до Звіту додаються друківані картографічні матеріали дуже хорошої якості та високої роздільної здатності.
- 2) у Звіт включають повне посилання (веб-адресу сторінки) тих веб-сайтів/ офіційних порталів відкритих даних, де містяться цифрові геопросторові дані,

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проект

що дозволяють точно встановити місце розташування території планованої діяльності на географічній карті (векторні шари даних у форматах .kml (формат, доступний для перегляду у вільному додатку Google Планета Земля) та .shp (шейп-файл, доступний для перегляду у програмному забезпеченні для геоінформаційних систем - QGIS, ArcGIS, MapInfo тощо), точки з географічними координатами або інше) і до яких суб'єкт господарювання може і має право надати доступ. Як приклад, це можуть бути: геопортал Українського державного проектного лісовпорядного виробничого об'єднання ВО "Укрдержліспроєкт", веб-сайт суб'єкта господарювання, інші відкриті портали.

До векторних геоданих (векторних файлів), рекомендованих для ОВД, належать наступні:

- 1) контури виділів та квартално-видільна нумерація на території планованої діяльності, що супроводжуються таксаційним описом виділів у вигляді атрибутивної характеристики;
- 2) розподіл таксаційних виділів за запроєктованими заходами;
- 3) цифрові дані рельєфу (гіпсометрична карта);
- 4) елементи інфраструктури - дороги, шляхи трелювання і транспортування деревини, верхні і нижні склади тощо - які будуть організовуватися або використовуватися в рамках планованої діяльності та її альтернатив; місця проведення підготовчих робіт (розробка автомобільних доріг, встановлення переїздів через водні об'єкти, розчистка ділянок під навантажувачі);
- 5) дані ґрунтового покриву, згідно з матеріалами лісовпорядкування;
- 6) лінії і контури водних об'єктів на території планованої діяльності;
- 7) побудовані річкові басейни малих річок з території планованої діяльності (з контурами вододілів);
- 8) місця забору води та скидання зворотних вод;
- 9) контури меж або місця розташування діючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду; територій/ об'єктів ПЗФ, зарезервованих під наступне заповідання, або таких, щодо яких підготовлені клопотання про створення об'єктів природно-заповідного фонду; об'єктів Смарагдової мережі, важливих екологічних коридорів, важливих місць розмноження (в т.ч. гніздування);
- 10) місця культурних, історичних та археологічних пам'яток, елементи туристичної інфраструктури (готелі, кемпінги, стаціонарні рекреаційні пункти, бесідки тощо, марковані туристичні маршрути, екологічні стежки);
- 11) інші набори даних, що застосовувалися для ОВД.

Картографічні матеріали, що у друкованому вигляді додаються до Звіту у додатку А, поділяються на обов'язкові і рекомендовані. До обов'язкових картографічних матеріалів належать наступні:

- 1) Карта-схема земель у постійному землекористуванні суб'єкта господарювання (карта-схема лісгосподарського підприємства), у масштабі 1:100000. Карта має включати номери лісових кварталів.
- 2) Плани лісонасаджень підрозділів суб'єкта господарювання, пофарбовані за запроєктованими заходами, які підлягають ОВД, у масштабі 1:25000. На карті мають бути позначені усі місцеві водотоки і водойми, а також маршрути трелювання і транспортування деревини.

- 3) Плани лісонасаджень підрозділів суб'єкта господарювання, пофарбовані за панівними породами, у масштабі 1:25000.
- 4) Карта розподілу лісів за категоріями.
- 5) Карта рельєфу (гіпсометрична), у масштабі 1:50000 - 1:100000 для рівнинних місцевостей і в масштабі 1:25000 для гірських регіонів України. На карті мають бути позначені: 1) контури і номери виділів, в яких планується проведення діяльності, 2) місця проведення підготовчих робіт: розробки автомобільних доріг, встановлення переїздів через водні об'єкти, розчистки ділянок під навантажувачі, маршрути трелювання і транспортування деревини, місця для верхніх та нижніх складів; 3) усі місцеві водотоки і водойми.
- 6) Карта басейнів малих річок на території планованої діяльності. Якщо дозволяє масштаб і підсумкова якість, карта рельєфу (5) і карта річкових басейнів можуть бути об'єднані в одну.
- 7) Карта діючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду, територій та об'єктів, зарезервованих під наступне заповідання, або таких, щодо яких підготовлені клопотання про створення об'єктів природно-заповідного фонду, об'єктів Смарагдової мережі, важливих екологічних коридорів, важливих місць розмноження (в т.ч. гніздування), за потреби - інших природоохоронних територій, перерахованих у розділі 4. Карта має включати контури і номери виділів, щонайменше тих, де знаходяться природоохоронні території.
- 8) Карта культурних, історичних та археологічних пам'яток, а також туристичної інфраструктури (готелі, кемпінги, стаціонарні рекреаційні пункти, бесідки тощо, марковані туристичні маршрути, екологічні стежки).

До Звіту можуть додаватися інші карти (за наявності, якщо це доцільно, а також якщо такі дані можуть знаходитися у відкритому доступі), зокрема:

- 1) карти трапляння видів фауни та флори або біотопів, що підлягають охороні та збереженню (види флори і фауни із Червоної книги України, з переліків регіональної охорони, з додатків до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської Конвенції) та її Резолюції №6, з інших міжнародних договорів, ратифікованих Україною, рослинні угруповання із Зеленої книги України, біотопи з додатку 1 Резолюції 4 до Бернської Конвенції).

За картографічними матеріалами буде перевірятися дотримання умов та нормативів, встановлених, зокрема, статтею 80 Водного кодексу, додатками 3 і 4 "Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок" (постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. №733), частиною 13 "Правил рубок головного користування у гірських лісах Карпат", частиною 3.4 "Правил рубок головного користування".

Картографічні матеріали, які додаються до електронної копії Звіту, готуються із растрових зображень високої роздільної здатності (не нижче 300 пікселів на дюйм) і дуже хорошої якості або з векторних тематичних карт (у програмному забезпеченні для геоінформаційних систем) і зберігаються у форматі .pdf. Кожна карта має супроводжуватися легендою, де розшифровуються усі умовні позначення, прийняті на карті. Фото- або скан-копії картографічних матеріалів не допускаються.

1.2. Цілі планованої діяльності

Для категорії планованої діяльності «Рубки головного користування (суцільні, поступові) та суцільні санітарні рубки», цілі діяльності формуються за переліком:

- Період планованої діяльності (період, на який проведено розрахунок лісосіки): _____ років (з _____ по _____).
- Розрахункова лісосіка рубок головного користування: частка у відсотках від запасу стиглих і перестійних деревостанів; щорічний сумарний обсяг окремо суцільних та поступових рубок за стовбурним запасом і за площею, в т.ч. за категоріями лісів і господарськими секціями.
- Суцільні санітарні рубки: період, на який призначаються; щорічний сумарний обсяг за стовбурним запасом і за площею, в т.ч. за категоріями та господарськими секціями.
- Зазначити затверджену на попередніх етапах планування чинну документацію для провадження планованої діяльності, таку, як проект організації та розвитку лісового господарства та інші матеріали лісовпорядкування, затверджена розрахункова лісосіка, інше, а також рік їх затвердження.

Опис характеристик діяльності протягом виконання підготовчих і будівельних робіт

Описуються підготовчі роботи, які можуть мати вплив на довкілля: строки і способи відводу лісосіки, вилучення небезпечних дерев, інше.

Необхідно звернути увагу на те, що валка дерев, трелювання лісу і вивезення деревини транспортом не відносяться до підготовчих робіт, і повинні описуватися у наступному підрозділі.

Опис основних характеристик планованої діяльності (зокрема виробничих процесів), виду і кількості матеріалів та природних ресурсів, які планується використовувати

Для категорії діяльності «Суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар; усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду»

Описується технологічна схема рубок (основних лісосічних робіт):

- 1) технічні засоби (лісозаготівельні машини та їхній номінальний тиск на опорну поверхню, інші засоби для трелювання, інструменти тощо), операції; при цьому сезон і строки проведення діяльності вказуються для кожного лісогосподарського заходу та виділу окремо, у додатку В;
- 2) прийоми валки дерев, способи і маршрути трелювання лісу і вивезення деревини, а також технічні рішення щодо цього, які можуть впливати на стан ґрунтів, вод, створювати шум, пошкоджувати інші рослини. Ця інформація має узгоджуватися з картою місць проведення підготовчих робіт (розділ "Опис місця провадження планованої діяльності");
- 3) як і де будуть споруджені тимчасові мости і переїзди через водні об'єкти чи ін.; як будуть споруджені нові дороги, способи захисту від виникнення глибоких колій; інші заходи зі спорудження господарської інфраструктури;
- 4) способи очищення лісосік і видалення/утилізації порубкових решток; для рубок головного користування - заходи зі збереження мертвої деревини, насінників і плюсових дерев, а також дерев з гніздами рідкісних видів птахів, занесених до Червоної книги України (чорний лелека, скопа, орлан-білохвіст та інші), дуплястих та найстаріших дерев, інших дерев, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття;

- 5) заходи з рекультивациі об'єктів господарської інфраструктури, що втратили своє значення.

Якщо окремі пункти у технологічній схемі рубок відрізняються між рубками головного користування та суцільними санітарними рубками, то такі відмінності треба зазначити.

Описуються прийоми або технічні рішення, що запобігають ерозії ґрунтів в період провадження планованої діяльності.

Складається коротка економічна характеристика планованої діяльності, за допомогою показників очікуваних витрат, прибутку і частки від доходу, спрямованої на лісовідновлення та заходи з пом'якшення впливу на довкілля тощо.

Рубки головного користування. Коротко описуються принципи визначення розрахункової лісосіки (в загальному та по категоріях лісів і госпсекціях). Узагальнюються дані про експлуатаційний фонд, виявлений в результаті безперервного чи базового лісовпорядкування, а також про частку фонду, запроєктовану для рубок головного користування.

Заповнюється таблиця:

Таблиця 1.1. Щорічний обсяг рубок головного користування, за категоріями лісів, господарськими секціями і системами рубок

розподіл лісів за категоріями, господарствами і господарськими секціями	експлуатаційний фонд		проект рубок головного користування			
	площа, га	запас стовбурний, тис куб.м	площа, га	запас тис куб.м		
				стовбурний	ліквідний	ділової деревини
1	2	3	4	5	6	7
категорія лісів _____						
господарство _____						
господарська секція _____						
система рубок (суцільні, поступові) _____						
...						
Разом						

У додатку Б складається квартално-видільний перелік ділянок, де планується проведення рубок головного користування.

Додаток Б. Квартально-видільний перелік лісових ділянок території планованої діяльності: основні таксаційні та інші характеристики

Квартал	Виділ	Площа ділянки	Характеристика деревостанів, підросту, підліску	Елемент лісу	Вік, років	Висота, м	діаметр см	Клас зонте	Тип лісу (тип ЛСУ)	повнолітній приріст, куб.м/га	середньорічний приріст на 1 га, куб.м	запас деревини на 1 га, куб.м	запас деревини в видільних кубометрах	В т.ч. за складовими породами	% ділових дерев	Способи рубок	Причина призначення ССР ²	Сезон рубки	Схил експозиція, стрімкість ³	Лісові новелля ⁴	примітка ⁵
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	9	20	21	22
			Категорія лісів ...																		
			Госпчастинна ...																		
			госпсекція Дубова																		
			Система рубок (суцільні, поступові)																		
Приклад:																					
1	1	4	БДх2Вг1.Лс1Ос+Кдг	Дз Вг ...	85	25	32	1	Д2	0,70	2,5	210	0,9	0,3 0,3 0,3	60 60 40			Вересень-жовтень	Пд 10	а - природні; б - штучні. Приклад: Лісові культури РТК 75.	

Пояснення до таблиці: таблиця заповнюється послідовно за лісництвами, категоріями лісів, господарськими частинами, госпсекціями, типами і системами рубок; ці ознаки зазначаються перед початком кожного з блоків (наприклад, у стовпчику 4). Комірки (клітинки) у таблиці не об'єднують.

Перелік виділів з суцільними санітарними рубками складається окремо, після усіх РГК.

1 - Способи і види рубок: для суцільних - вузько-, середньо- чи широколісосічні, рівномірно-поступові, для поступових - групо-поступові чи смугово-поступові. Для суцільних санітарних рубок: додається скорочення ССР.

2 - Причина призначення ССР (суцільних санітарних рубок): стовпчик вставляється і заповнюється тільки для суцільних санітарних рубок. Приклад заповнення: всихання внаслідок ураження короїдом верхівковим (допускаються скорочення, а їхні деталі описуються у відповідному розділі).

3 - Схил (експозиція, стрімкість): заповнюється тільки для схилів стрімкістю більше 5 градусів.

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проєкт

4 - Лісовідновлення: спосіб лісовідновлення (а – природне, б – штучне). Якщо природне – зазначається також кількість підросту, у тис шт на 1 га, якщо штучне - склад лісових культур.

5 - стовпчик використовується тільки у випадку, якщо для виділу проводилися спеціальні дослідження місцевих умов (гідрологічні, ґрунтів, флори і фауни, біотопів тощо), за якими був підготовлений звіт або наукова стаття. В такому випадку проставляється знак *, і надаються відомості про те, де можна познайомитися з матеріалами дослідження, або посилання на веб-сторінку, де звіт або стаття розташовані у вільному доступі в мережі Інтернет. Приклади: 1 - додаток X; 2 - спеціальні дослідження ґрунтів проводилися у ___ році, за участю кандидата географічних наук ____, звіт зберігається у ____.

(Для зменшення обсягу додатку, описи виділів друкуються дрібним шрифтом (наприклад, 8-9 кегль шрифту Times New Roman) через одинарний інтервал; допускаються скорочення, загальноприйняті у лісівництві).

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проєкт

Суцільні санітарні рубки. Надаються такі відомості:

1. Дані лісопатологічного обстеження насаджень.

Окремо для кожної господарської секції (кожної головної породи) зазначаються види фітопатогенних грибів, а також шкідників лісу, що були виявлені, причини хвороб або уражень, умови, які підтримують патологічний процес, оцінюється ефективність суцільної рубки як заходу контролю за поширенням захворювання, із врахуванням походження, складу і вікової структури ураженого деревостану, а також лісотипологічних умов.

Додається акт обстеження насаджень, що потребують суцільної санітарної рубки.

Стосовно суцільних санітарних рубок у межах природно-заповідного фонду, доцільність їхнього призначення визначається спеціальною комісією, до складу якої включається представник обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, а на території Автономної Республіки Крим - органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища. Щоб забезпечити дотримання цілей збереження біорізноманіття, до рішення про доцільність призначення суцільних санітарних рубок (акту обстеження насаджень) додається науковий звіт про детальне лісопатологічне обстеження, складений фахівцями-мікологами, які спеціалізуються на хворобах лісу, та/ або фахівцями-зоологами, які спеціалізуються на шкідниках лісу. У науковому звіті відображаються наступні відомості:

- Методи обстеження і діагностики збудників хвороб та шкідників, кількість обстежених облікових ділянок.
- Комплекс фітопатогенних грибів у насадженні, що був діагностований фахівцем. Амплітуда і середній ступінь ураження окремих дерев, залежно від віку і ярусу. Ступінь ураження насаджень в цілому. Умови, які сприяють захворюванню і підтримують патологічний процес. Строк давності ураження. Оцінка ефективності суцільної рубки як заходу контролю за поширенням захворювання, із врахуванням походження, складу і вікової структури ураженого деревостану, лісотипологічних умов, а також подальших допустимих заходів з лісовідновлення, або посилання на наукові джерела, якими підтверджується ефективність заходу.
- Комплекс шкідників лісу, діагностований фахівцем. Умови, які сприяють ураженню. Оцінка ефективності суцільної рубки як заходу контролю за поширенням шкідників, із врахуванням походження, складу і вікової структури ураженого деревостану, лісотипологічних умов, а також подальших допустимих заходів з лісовідновлення, або посилання на наукові джерела, якими підтверджується ефективність заходу.

2. Перелік заходів, передбачених для оздоровлення, запобігання зараженню або пошкодженню суміжних насаджень.

3. Описуються строки початку і повного закінчення робіт.

4. Заповнюється таблиця:

Таблиця 1.2. Суцільні санітарні рубки, з розподілом за категоріями лісів і господарськими секціями

розподіл за категоріями лісів, за групами порід та господарськими секціями	щорічний обсяг рубок				період виконання, років
	площа, га	запас, що вирубується, тис куб.м			
		стовбурний	ліквідний	ділової деревини	

1	2	3	4	5	6
категорія лісів _____					
група порід _____					
господарська секція _____					
Разом					

У додатку Б, окремо від рубок головного користування, складається квартално-видільний перелік ділянок, у яких планується проведення суцільних санітарних рубок.

Лісовідновлення. Характеризуються заплановані заходи з лісовідновлення за схемою:

- 1) прийоми/ заходи, передбачені для збереження життєздатного підросту в ході рубок;
- 2) У додатку Б складається повидільний перелік заходів з лісовідновлення: зазначається спосіб лісовідновлення, густота і склад життєздатного природного підросту або склад лісових культур.
- 3) Скорочення, прийняті для складу лісових культур у додатку В, розшифровуються у розділі. Описуються очікувані показники успішності відновлення.
- 4) Якщо проєктовані заходи з лісовідновлення передбачають зміну головної лісоутворюючої породи (порівняно зі станом до рубок), то вибір обґрунтовується. Особливо високий рівень деталізації інформації та обґрунтування прийнятих рішень вимагаються для тих виділів, де планується лісовідновлення з перетворенням на плантацію.

Зазначається, чи відбудеться суттєва (більше ніж на 5%) зміна розподілу площ лісів за кожною з головних лісоутворюючих порід після проєктованих рубок та лісовідновлення, порівняно з поточним станом.

У розділі також наводиться інформація щодо отримання суб'єктом господарювання сертифікату відповідності стандартам ведення лісового господарства.

Розділ супроводжується двома обов'язковими додатками: Б - квартално-видільний перелік лісових ділянок території планованої діяльності, і В - зведені показники лісового фонду.

Опис альтернатив

Територіальні і технічні альтернативи діяльності розглядаються перед затвердженням матеріалів базового лісовпорядкування, змін до таких матеріалів або ж перед погодженням планів заходів з поліпшення санітарного стану лісів, коли визначаються з ділянками рубок, планується зміна поділу лісів на категорії або інші зміни.

Виправдані альтернативи не повинні суперечити чинним нормативно-правовим актам, у них використовуються такі технології, механізми і рішення, що, згідно з нормативно-правовими актами, передовим науковим досвідом у галузі, рекомендаціями органів сертифікації, розглядаються як сталі, екологічно безпечні чи екологічно орієнтовані або такі, що зменшать до допустимих рівнів значний вплив принаймні на один із компонентів довкілля.

Кожна територіальна і технічна альтернативи описуються за наступними параметрами:

- лісогосподарські заходи (тип, система, способи і види рубок, заходи з подальшого лісовідновлення),
- квартално-видільний перелік ділянок за даної альтернативи, їхні таксаційні описи, лісогосподарські заходи і сезон проведення кожного заходу. Відомості наводяться у форматі додатку Б, окремо для кожної альтернативи.

Описуються переваги і недоліки за кожною з альтернатив, зокрема, стосовно впливу на ґрунти, водні ресурси, загальні ландшафтні умови, на рослинний і тваринний світ, на ділянки і території, особливо цінні для збереження, на пожежну ситуацію, соціально-економічні умови тощо.

Планована діяльність має проводитися за тими альтернативами, при яких забезпечується збереження об'єктів Червоної книги України і дотримання Закону «Про Червону книгу України», зокрема, у статті 11. Мають бути розглянуті виправдані територіальні або технічні альтернативи і в тому випадку, коли було підготовлено експертний висновок про існування особливих цінностей (історичних пам'яток, важливих популяцій або природних середовищ існування, особливо цінних лісових ділянок або біотопів тощо) на території планованої діяльності і про значний негативний вплив від рубок на такі цінності.

Технічними альтернативами у сталому лісоуправлінні є зменшення площ суцільних рубок і заміна їх поступовими, зменшення площ суцільних та поступових рубок і заміна їх вибірковими, різноманітні види і способи поступових та вибіркових рубок, при яких забезпечується охорона ґрунтів та біорізноманіття, сезонні та метеорологічні обмеження на проведення заходів, використання різних технічних засобів для лісозаготівлі, способів трелювання, способів очищення місць рубок тощо.

Під територіальними альтернативами розуміється проведення лісогосподарських заходів в інших таксаційних виділах та кварталах, в межах території суб'єкта господарювання.

Опис альтернатив доцільно супроводжувати порівняльними таблицями, у яких містяться показники за кожною альтернативою та за основним сценарієм планованої діяльності.

Підсумовують розділ основними причинами, якими керувалися при обранні запропонованого варіанту планованої діяльності, з урахуванням екологічних наслідків.

Розділ 3. Опис поточного стану довкілля (базового сценарію) та опис його ймовірної зміни без здійснення планованої діяльності

Поточний стан довкілля описується за компонентами, як визначено нижче. Різниця між цим розділом та розділом 4 «Опис факторів довкілля...» полягає в тому, що тут характеризуються найбільш загальні риси природи та соціально-економічного середовища регіону, у якому здійснюється лісогосподарська діяльність, тоді як у розділі 4 визначаються тільки ті об'єкти, явища або властивості компонентів довкілля, які зазнають впливу - будуть порушені, знищені або неодмінно зміняться внаслідок планованої діяльності.

Відомості, що відсутні у матеріалах лісовпорядкування (такі, як дані про поверхневі води, ґрунтові води, рослинний і тваринний світ, метеорологічні дані), збираються окремо. До прямих методів збору даних належать дослідження та обстеження, виконані власними силами, силами спеціалістів, які займаються розробкою Звіту, або запрошених фахівців; до непрямих - дані з наукової літератури, неопубліковані дані профільних науково-дослідних установ, дані дистанційного зондування Землі,

аерофотознімків, картографічні матеріали, дані з офіційних джерел (включаючи офіційні публікації та довідки від органів влади, державних статистичних органів, державних установ, які здійснюють спостереження і моніторинг за довкіллям), а також від інших суб'єктів господарювання. Усі дані, отримані непрямими методами, мають супроводжуватися посиланням на первинне джерело інформації.

Рекомендується попередньо планувати науково-дослідні роботи, і залучати для цього фахівців на договірних умовах, відповідно до Закону «Про наукову і науково-технічну експертизу». У випадку відсутності даних, вказуються причини.

На початку розділу зазначаються відомості про фахівців, запрошених до спеціальних лісівничих, гідрологічних, зоологічних, ботанічних та інших досліджень, чий дані та експертні висновки відображаються у звіті, із зазначенням їхньої кваліфікації; при цьому вказуються прізвище, ім'я, по-батькові, кваліфікація відповідно до Закону України «Про освіту», також можуть бути зазначені місце роботи і посада. Наводиться перелік проведених досліджень, їхній зміст і строки.

Рівень деталізації інформації про компоненти залежить від важливих або унікальних об'єктів та властивостей компоненту у регіоні (таких, як пам'ятки природи, історичні пам'ятки, цінні у ресурсному, природоохоронному, науковому чи інших відношеннях види тварин, потреби місцевих жителів у недревних лісових ресурсах тощо) та від величини прогнозованого впливу лісогосподарської діяльності на компонент.

Розділ викладається у наступній послідовності:

1. Кліматичні фактори. Збираються середні кліматичні і метеорологічні дані так, як визначено у розділі «Опис методів прогнозування...». Характеризуються середні значення температур, рясності опадів, річної амплітуди температур, тривалість періодів з особливо спекотливими, сухими чи іншими несприятливими метеорологічними умовами, частота таких стихійних лих, як повені і паводки, сильні зливи, ожеледі тощо. Зазначається тривалість метеорологічних спостережень, на основі яких визначені середні показники (на основі довідки від метеостанції чи іншої організації, що надала метеорологічні або кліматичні дані).

З метою збору вихідних даних для аналізу взаємозв'язків між кліматом та лісом, також наводяться:

- офіційні відомості про залісненість у районі (враховуються лісові ділянки, вкриті лісовою рослинністю, а також тимчасово не вкриті лісовою рослинністю). Визначається частка лісів суб'єкта господарювання у цій площі.
- офіційні відомості про актуальну залісненість у районі лісами зі стиглими і перестійними деревостанами.

2. Атмосферні умови: збираються відомості про фоновий рівень забруднення атмосферного повітря. Зазначаються найбільші забруднювачі повітря у зоні впливу планованої діяльності і в районі.

3. Геоморфологічні і ландшафтні умови. Наводиться карта висот території планованої діяльності (карта рельєфу земної поверхні), характеризуються перепади висот у рівнинній місцевості, амплітуди крутизни схилів на схилістих землях. Перераховуються природні типи ландшафтів (типи природно-територіальних комплексів). Наводяться параметри, що відображають ступінь перетвореності ландшафтів у районі: частка сільськогосподарських угідь у структурі площ району, ступінь розораності (частка ріллі), залісненість району, частка техногенно порушених земель (за наявності; при цьому враховуються великі промислові зони, гірничо-видобувні комбінати тощо). За потреби, можуть описуватися ландшафтні особливості, які впливають на теплообмін, водообмін, характер і швидкість ерозійних процесів або деформації земної поверхні

(включаючи зсуви, осипи, карстові явища або просідання іншого походження тощо), поверхневого стоку, міграції осадового матеріалу та хімічних речовин включаючи радіонукліди, і при цьому істотно залежать від лісових площ у районі.

4. Водні об'єкти і водні ресурси: складається перелік та характеристика малих та середніх річок, у басейні яких розташована територія планованої діяльності, а також водойм (природних і штучних), на території та в зоні впливу планованої діяльності.

Збираються відомості про якість води водних об'єктів, за скороченою програмою, а саме:

- гідрологічні показники: витрата води (куб.м/с) на водотоках або рівень води (м) на водоймищах;
- гідрохімічні показники: каламутність, температура, водневий показник рН, вміст розчинених солей (мінералізація, електропровідність), концентрація важлих речовин, концентрація двох-трьох забруднюючих речовин (рекомендується в першу чергу звертати увагу на амонійний, нітратний, нітритний азот і на вміст фосфору). Зазначаються фонові концентрації або отримані в ході окремих досліджень.
- біологічні - як визначено додатком 1 Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод... (наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 січня 2019 року №5).

Зазначається глибина залягання ґрунтових вод, за потреби (при неглибокому заляганні) – інші їхні показники. На картах позначаються місця централізованого забору води (в т.ч. такі, де здійснюється забір води для забезпечення питною водою населених пунктів), інші джерела питної води, якщо вони опиняються у зоні впливу від планованої діяльності. Характеризується паводкова ситуація в регіоні, наводяться статистичні дані щодо паводків за 30-річний період.

Описується стан водоохоронних захисних смуг уздовж водотоків та водойм: для цього характеризуються встановлені у локальних умовах нормативи виділення лісових ділянок (смуг лісів), згідно з додатками 3 і 4 Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок (постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. №733), для гірських умов Криму і Карпат – наводяться розрахунки. У випадках, зазначених у частині 8 додатку 4 Порядку, додаються відомості про спеціальні обмеження, встановлену ширину смуг лісів, карти.

5. Ґрунтові умови: для характеристики використовуються матеріали попередніх ґрунтово-лісотипологічних обстежень лісового фонду. Також слід звернутися за інформацією з моніторингу земель до територіальних органів Держгеокадастру (форма та порядок надання інформації з моніторингу земель затверджується Мінагрополітики, відповідно до "Положення про моніторинг земель", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661). Збираються відомості про типи, підтипи і види ґрунтів, базові (вихідні) показники будови ґрунтового профілю, потужності гумусового або гумусованого горизонту, водно-фізичних властивостей, вмісту гумусу та поживних речовин (NPK), реакції ґрунтового розчину, засоленості, за потреби - радіологічні показники, залишкова кількість пестицидів, агрохімікатів і важких металів (для тих територій, де це виправдано; моніторинг даних показників у ґрунтах лісового фонду забезпечується Держлісагентством). За матеріалами спеціальних обстежень, характеризується стійкість місцевих ґрунтів до ерозії, ступінь еродованості ґрунтів певних типів на території планованої діяльності, а також у районі.

Якщо територія планованої діяльності включає меліоровані землі, наводить їхній квартално-видільний перелік, із зазначенням виду меліорації та змін у рівнях ґрунтових вод в результаті меліорації.

6. Пожежна ситуація: статистичні дані, заходи з попередження та контролю, план управління пожежами, прийнятий суб'єктом господарювання.

7. Флора, фауна, біорізноманіття.

Необхідно надати правдиві і достовірні дані про біорізноманіття у тих виділах, де запроєктовані рубки, а також у зоні впливу планованої діяльності - у радіусі 100 м від меж лісосіки або пов'язаних з нею об'єктів (верхніх складів, лісовозної дороги тощо). Рівень деталізації інформації залежить від того, наскільки природною є лісова ділянка, а також від виявлених на ній об'єктів (рослин, тварин чи біотопів): більше відомостей збирається для тих ділянок, що включають об'єкти з особливою природоохоронною та науковою цінністю або природоохоронні території. Рекомендується завчасно планувати дослідження за участю відповідних фахівців-біологів (зоологів та ботаніків).

Територія планованої діяльності і прилягаючі до неї ділянки, особливо виділи з природною структурою насаджень, перевіряються прямими методами, у відповідні для цього фенологічні строки, на наявність об'єктів, важливих для збереження природи:

- 1) види флори та фауни, які підлягають охороні та збереженню (з Червоної книги України, додатків до Бернської конвенції та її Резолюції №6, з переліків регіональної охорони);
- 2) рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України;
- 3) природні середовища існування (біотопи), що підлягають збереженню (біотопи з додатку 1 Резолюції 4 до Бернської Конвенції);
- 4) середовища існування, що є важливими для процесів розмноження і міграцій у тварин;
- 5) дерева, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття, у першу чергу, для вразливих груп тварин (кажанів, птахів, які гніздуються у дуплах, хижих птахів, рідкісних видів комах тощо), а також дуплясті і найстаріші дерева, насінники і плюсові дерева;
- 6) ліси, що є особливо цінними для збереження, а саме: а) у складі природно-заповідного фонду; б) ліси з деревостанами віком старше 120 років.

Робота щодо об'єктів Червоної книги України має бути організована так, як визначено статтею 11 Закону "Про Червону книгу України".

Для лісів, що є особливо цінними для збереження, рекомендується отримати висновки фахівців із зоології та ботаніки, підготовлені за результатами їхніх обстежень.

Рослинний світ. Збираються наступні відомості:

- 1) Перелік природних типів лісу на землях планованої діяльності та флористичне ядро до кожного типу. До флористичного ядра зараховуються: види-едифікатори, види-домінанти та співдомінанти усіх ярусів, характерні супутні види у підліску і в кушиково-трав'янистому ярусах, а також види особливих еколого-біологічних груп, характерних для окремих типів лісу (мохів, лишайників та ефемероїдів).
- 2) Перелік видів рослин, грибів та лишайників, особливо важливих для збереження (з Червоної книги України, з додатка 1 до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі і додатка до Резолюції №6 цієї Конвенції, інших міжнародних договорів, ратифікованих від імені України, переліки регіонально рідкісних видів).

Інформацію рекомендується оформляти у вигляді таблиці:

Природні типи лісу на землях планованої діяльності	види-едифікатори (включаючи головну/ панівну/ лісоутворюючу породи), види-домінанти та співдомінанти головних ярусів	характерні супутні види підліску і кушиково-трав'янистого ярусу
1	2	3

Для виділів, що належать до території природно-заповідного фонду і де запроєктовані суцільні або поступові рубки, наводиться повидільна характеристика рослинності: повний перелік рослин на дату польових обстежень, їхнє проективне покриття і розподіл за ярусами. Для отримання повидільної характеристики рослинності рекомендується звертатися до наукового відділу чи наукового куратора установи ПЗФ або залучати їх до польових досліджень для підготовки звіту з ОВД.

3) Розподіл лісів за головними лісоутворюючими породами:

головна або переважаюча лісова порода	площа, га	% від площі
1	2	3

5) Загальна вікова структура деревостанів за головними породами.

6) Продуктивність деревостанів за головними породами.

7) Площі (в абсолютних одиницях і у відсотках) насаджень, які повністю або частково сформовані немісцевими породами: робінією звичайною, дубом північним (американським), сосною кримською, сосною чорною тощо, а також їхні площі, які підпадають під плановану діяльність.

Якщо протягом процедури ОВД залучені фахівці, громадськість або уповноважений орган ідентифікують «інші дерева, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття», які, згідно з п.1.3 Правил рубок головного користування та п.5 Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат, заборонено рубати/пошкоджувати, то надаються відомості про них, за потреби, - карта або повидільний перелік з таксаційною характеристикою. Заборона на вирубування/пошкодження дерев, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття, буде включена до екологічних умов провадження діяльності у висновку з ОВД.

Тваринний світ:

- поширені види тварин (ссавці, птахи, амфібії, рептилії, безхребетні), характеристика їхніх популяцій в регіоні, сезонні коливання чисельності.
- Рідкісні та зникаючі види тварин, внесені до Червоної книги України, переліків регіонально рідкісних видів, додатків II та III до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі тощо, що представлені в межах території суб'єкта господарювання.
- Види-шкідники лісового господарства і їхня поширеність на території суб'єкта господарювання.
 - Дані щодо ведення мисливського господарства, перелік відтворювальних ділянок згідно з проектом організації та розвитку мисливського господарства всіх користувачів мисливських угідь в межах території суб'єкта господарювання, перелік штучно ізольованих ділянок мисливських угідь для утримання мисливських тварин у напіввільних умовах (вольєрів), із

повидільним зазначенням їхнього розташування, відомості про зареєстровані випадки браконьєрства.

Природні середовища існування (біотопи):

- Загальний перелік лісових біотопів (природних середовищ існування видів дикої флори і фауни) на території планованої діяльності (або в межах території суб'єкта господарювання), включаючи біотопи, які підлягають збереженню, згідно з додатком I Резолюції 4 до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. Фахівці, залучені до досліджень біотопів, які підлягають збереженню, складають по них окремий звіт або підрозділ, додають таблиці з повидільним переліком (додаток Г), а також, за можливості, векторні геодані або друковані картографічні дані.
- Середовища існування, важливі для збереження видів дикої фауни, включаючи місця гніздування, годівлі, зимівлі, линьки, розмноження тощо. Їхній повидільний перелік наводиться у додатку Д.

Додаток Г. Повидільний перелік природних середовищ існування (біотопів)

Лісництво _____

Категорія лісів _____

квартал	Виділ, підвиділ	Склад деревостану	Тип лісу (тип ЛСУ)	Тип біотопу ¹	примітки ²
1	2	3	4	5	6
6	10	6Дз2Br1Лс1Ос+Клг	Д2		
	...				

Пояснення до таблиці: порядок записів у таблиці може бути повидільним, згрупованим за господарськими секціями або за типами біотопів.

1 - Тип середовища існування (тип біотопу) ідентифікується відповідно до довідника "Національний каталог біотопів України" (2018), а в разі виявлення типу біотопу, який підлягає збереженню відповідно до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування у Європі (Берн, 1979) ("Смарагдові" біотопи) - відповідно до довідника "Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської Конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони" (2017); записуються характерні види рослин (до 5 видів), за якими було ідентифіковано тип біотопу.

2 - у стовпчику "Примітки" зазначається, де можна познайомитися з детальними матеріалами звіту про такі дослідження. *Приклади:* 1 - *додаток X*; 2 - *спеціальні дослідження флори проводилися у ____ році, за участю кандидата біологічних наук _____; звіт наданий відділу рослинного світу Мінекоресурсів, а також зберігається у _____.*

Природоохоронні території та об'єкти, включаючи:

- Існуючі території та об'єкти ПЗФ;
- Території, що резервуються з метою наступного заповідання;
- Території та об'єкти, щодо яких підготовлені або схвалені клопотання про створення чи оголошення території або об'єкта природно-заповідного фонду;

- Ділянки, щодо яких підготовлений висновок про належність конкретної лісової ділянки або її частин до пралісів, квазіпралісів чи природних лісів, а також лісові ділянки, які потенційно відповідають критеріям визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів або природних лісів, згідно з Методикою визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів, і підлягають подальшому обстеженню на місцевості;
- Території, включені до Смарагдової мережі;
- Території, що охороняються згідно з Рамсарською конвенцією про водно-болотні угіддя;
- Особливо захисні лісові ділянки, відповідно до Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок;
- Екологічні коридори і місця розмноження для диких тварин;
- Репрезентативні та особливо цінні для збереження лісові ділянки, згідно з вимогами стандарту ведення лісового господарства Лісової опікунської ради (ЛОП, або англійською - FSC) (якщо передбачена сертифікація в системі FSC).

Додаток Д. Відомості про території та об'єкти природно-заповідного фонду, а також інші природоохоронні території та об'єкти

категорія і назва охоронюваної території або об'єкта	Лісництво, квартали, виділи	Короткий опис рослинного і тваринного світу, включаючи охоронювані види флори та фауни, біотопи, які підлягають збереженню, інші цінні ознаки; дозволений режим ¹
1	2	3

Пояснення до таблиці: 1 - дозволений режим - режим природокористування, встановлений для території або об'єкта ПЗФ, як визначено у Проекті організації території, або в Положенні про об'єкт ПЗФ, або відповідно до Закону України "Про природно-заповідний фонд".

Додаток Е "Відомості про інші об'єкти, особливо цінні для збереження":

- квартално-видільний перелік з популяціями видів тварин, рослин, грибів та лишайників, внесених до Червоної книги України, до переліків регіонально рідкісних видів, додатків II та III до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі тощо; зазначити види.
- квартално-видільний перелік природних середовищ існування, важливих для розмноження, гніздування, годівлі, зимівлі, линьки тощо у тварин, із зазначенням категорії середовища за значенням і видів тварин.
- квартално-видільний перелік насінників і плюсових дерев, дуплястих та найстаріших дерев (відповідно до статті 70 Лісового кодексу), а також, якщо було спеціально визначено, інших дерев, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття (відповідно до п.1.3 Правил рубок головного користування та п.5 Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат), які не дозволяється вирубувати та пошкоджувати, із зазначенням кількості, породного складу і віку таких дерев. Рекомендується у кожному виділі з насадженням природного походження зберігати (залишити непорушеними) дерева кожної з п'яти категорій (насінники, плюсові, дуплясті, найстаріші і, якщо спеціально визначено, інші дерева, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття) з розрахунку не менше 7 екз. кожної

категорії на гектар, або залишати усі, якщо щільність дерев однієї категорії менше 7 екз. на гектар.

8. Історико-культурна спадщина. Складається повидільний перелік об'єктів культурної спадщини (за видами, як визначено Законом "Про охорону культурної спадщини"), наводиться їхня характеристика, зайняті ними та їхніми охоронними зонами площі, система охоронних заходів, визначена охоронним договором (за наявності).

8. Соціально-економічні умови:

- Дані щодо зайнятості місцевого населення;
- Дані щодо туристичної інфраструктури (включаючи зайнятість місцевого населення в туристичному бізнесі; аналіз потенціалу розвитку туризму; марковані туристичні маршрути тощо);
- Марковані туристичні, рекреаційні та науково-пізнавальні маршрути;
- Рекреаційні ділянки, визначені під час лісовпорядкування;
- інші місця, що мають туристичну, наукову, пізнавальну або естетичну цінність;
- Місця некомерційного використання лісових ресурсів місцевим населенням (рибальство, збір рослин, ягід та інших плодів, грибів тощо) у вигляді загального використання природних ресурсів;
- Місця спеціального використання природних ресурсів у межах лісгоспу у вигляді заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувачів та використань корисних властивостей лісів.

Відомості про соціально-економічні умови та культурно-історичну спадщину рекомендується супроводжувати картами.

9. Об'єкти, що справляють кумулятивний вплив

Визначаються суб'єкти господарської діяльності-землекористувачі, а також підприємства-забруднювачі, які здійснюють значний вплив на повітря, води, ґрунти або інші компоненти довкілля і чий вплив може розглядатися в сукупності з планованою лісгосподарською діяльністю. Враховуються землекористувачі, чії землі розташовані поряд (у радіусі 4 кілометрів від території планованої діяльності), підприємства-забруднювачі місцевого, районного або державного значення (чия діяльність провадиться у районі). За визначеним переліком суб'єктів господарювання, складаються відомості про обсяги використання ними природних ресурсів (земель, ґрунтів, вод або інше), викидів в атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти та відходів, перелік забруднюючих речовин, ситуація з ерозією та деградацією ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення (для сільськогосподарських підприємств). Дані збираються з офіційних джерел або безпосередньо від суб'єктів господарювання. Наявність інших видів планованої діяльності, що запроєктовані у районі, можна також перевірити в електронному Реєстрі з ОВД, методом пошуку за областю або за КОАТУУ.

До розділу 4 додається ситуаційна карта, на якій окреслена територія планованої діяльності і позначені найбільші забруднювачі повітря, розташовані у зоні впливу планованої діяльності, найбільші підприємства, що здійснюють організовані скиди у води або чинять значний вплив на води через дифузне забруднення, за потреби - інші суб'єкти господарювання, що чинять значний вплив на води, ґрунти чи інші компоненти довкілля.

Якщо до досліджень окремих компонентів довкілля були залучені відповідні фахівці, то вони додають інші відомості, які, на їхню думку, можуть бути важливими для оцінки поточного стану та ідентифікації найбільш вразливих об'єктів або процесів.

На основі доступної екологічної інформації та наукових знань, прогнозується ймовірний стан довкілля (сценарій розвитку довкілля) без здійснення планованої діяльності, або зазначаються причини, які не дають здійснити таку оцінку.

В кінці розділу висвітлюються усі труднощі, що перешкоджали повноті опису поточного стану довкілля (такі, як відсутність достатніх первинних даних, технічних засобів, знань або методів тощо), а також виявлені неточності та прогалини у даних, отриманих зі сторонніх джерел.

Розділ 4. Опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів

У розділі визначаються об'єкти, явища або властивості компонентів довкілля, які будуть порушені, знищені або неодмінно зміняться внаслідок планованої діяльності.

Здоров'я населення

У разі значних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря або рівня шуму від заготівельної техніки, що перевищують санітарно-гігієнічні нормативи, зазначається відстань до найближчого населеного пункту або місць постійного проживання. Характеризується оздоровче та рекреаційне (для туризму та відпочинку) значення лісів, у яких запроектовані рубки, для населення (у першу чергу, місцевого).

Фауна, флора, біорізноманіття

Складаються переліки видів флори і фауни, що особливо важливі для збереження (з Червоної книги України, з додатків до Бернської Конвенції та її Резолюції №6 або інших міжнародних договорів, ратифікованих від імені України, з переліків регіональної охорони) і зазнають значного впливу від планованої діяльності, тобто, їхні популяції потрапляють повністю або частково до території планованої діяльності або розташовані на ділянках, що безпосередньо межують з територією планованої діяльності.

Складаються переліки рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, а також природних середовищ існування (біотопів) з додатку 1 Резолюції 4 до Бернської конвенції, які зазнають значного впливу від планованої діяльності: угруповання або біотопи розташовуються повністю або частково на території планованої діяльності або на ділянках, що безпосередньо межують з територією планованої діяльності.

Зазначаються природоохоронні території та об'єкти (згідно зі списком, наведеним у розділі 3), зачеплені планованою діяльністю.

Якщо на території планованої діяльності або в зоні її впливу були ідентифіковані дерева-насіниники і плюсові дерева, дуплясті і найстаріші дерева, а також ті, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття, то зазначаються відомості про їхній породний склад, кількість і густоту розташування, вік, а також виявлені види тварин та інших живих організмів, пов'язані з цими деревами. Також зазначаються виявлені вразливі види тварин або інших живих організмів, життєдіяльність яких пов'язана із а) старими деревами або перестійними деревостанами, зокрема, дубовими чи іншими; б) мертвою сухостійною або поваленою деревиною.

Земельні угіддя і ґрунти

Визначаються ділянки, що є ерозійно небезпечними, та інші ділянки, яким після рубок, а також після трельювання деревини і проїзду автотехніки загрожує виникнення або

посилення ерозійних процесів, надмірне висушування і вітрової ерозія, знищення лісової підстилки, збільшення інтенсивності поверхневого стоку і ослаблення здатності ґрунтів переводити поверхневий стік у підземний (через ущільнення та розмиви), руйнування/змив родючого шару ґрунту, заболочування, засолення, збільшення ризику виникнення підземних (торфових) пожеж, розвіювання піщаних ґрунтів або пісків, інші негативні процеси, що призводять до деградації ґрунтів або опустелювання. Для гірських лісів Карпат, визначається група ділянок з нестійкими до ерозії ґрунтами (відповідно до "Правил рубок головного користування у гірських лісах Карпат").

Ділянки, що були ідентифіковані як ерозійно небезпечні або з нестійкими до ерозії ґрунтами, групуються за такими ознаками:

- 1) Види ґрунтів
- 2) стрімкість схилів: рівні ділянки (ухил 0-3 градуси), пологі схили – 3-10 градусів; спадисті – 11-20 градусів; стрімкі – 21-30 градусів на південних і 21-35 градусів на північних схилах; дуже стрімкі – понад 30 градусів на південних і 35 градусів на північних схилах.
- 3) Експозиція схилів: північна (північної, північно-східної та східної експозицій), південна (південної, південно-західної та західної експозицій).
- 4) Глибина ґрунтового профілю: до 70 см (неглибокі і середньоглибокі) та більше 70 см (глибокі ґрунти).
- 5) Система, способи і види рубок (вузько-, середньо- чи широколісосічні та рівномірно-поступові, групово-поступові чи смугово-поступові).

До організації статистично репрезентативної вибірки для оцінювання якості ґрунтів рекомендується підходити наступним чином:

- Для кожної отриманої групи ділянок організуються прямі обстеження та інструментальні вимірювання показників ґрунту.
- Опис кожної групи ділянок має містити принаймні один показник кожної з 4 груп показників ґрунту (1 - будова ґрунту, 2 - ерозія ґрунту, 3 - водні властивості ґрунту, 4 - хімічні властивості ґрунту), оцінений до початку планованої діяльності, через 3 або 6 місяців після проведення рубок, далі – за програмою моніторингу. Показники оцінюються відповідно до методик, зазначених у розділі 6.
- До кожної групи ділянок шукаються у природі і описуються еталонні ділянки, аналогічні за груповими ознаками, ландшафтними ознаками, але з нормально розвиненим (незмитим) ґрунтовым профілем.

Для виконання прямих обстежень та інструментальних вимірювань рекомендується звертатися до лабораторій, що атестовані на проведення вимірювань у певній галузі і надають протоколи результатів вимірювань.

На час перехідного періоду – від часу вступання у силу Закону і до наступного базового лісовпорядкування – для оцінки впливу на ґрунти обстежується кожна узагальнена група ділянок. В майбутньому, під час проектування базового лісовпорядкування, спеціально визначається мережа дослідних земельних ділянок та ділянок з еталонними ґрунтами, на яких суб'єкт господарювання буде здійснювати програму локального моніторингу ґрунтів на землях лісового фонду. Моніторинг ґрунтів включається до програми моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності.

Води

Зазначаються ті малі річки, басейн яких у значній мірі зачеплений лісгосподарськими заходами (у відповідності зі статтею 80 Водного кодексу України), додається карта

їхніх басейнів з лініями вододілів. Розраховується частка від площі басейну кожного водотоку, яка буде зачеплена планованою діяльністю, починаючи від малих річок і далі у висхідному порядку. Аналізується дотримання вимог водного законодавства щодо малих річок при здійсненні планованої діяльності, а також дотримання пункту 13 «Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат».

Окрім того, суцільні і поступові рубки можуть впливати на водний об'єкт, якщо територія планованої діяльності розташована у прибережній захисній смузі чи водоохоронній зоні даного об'єкта, або у зоні санітарної охорони водних об'єктів. Зона впливу планованої діяльності на інші водні об'єкти має оцінюватися фахівцями з гідрології та/або гідрогеології.

Також перераховуються та описуються місцеві природні джерела, що потрапляють у територію проєктованих рубок.

Матеріальні об'єкти

Описуються ознаки, а також матеріальна, наукова і культурна цінність об'єктів архітектурної, археологічної та культурної спадщини, розташованих на території планованої діяльності, а також загрози та шкода, які можуть бути завдані цим об'єктам. Зазначаються будь-які інші об'єкти техногенного середовища (будівлі, інженерні споруди та комунікації, включаючи підземні споруди), які можуть бути пошкоджені внаслідок планованої діяльності.

Ландшафт

Перераховуються ті природно-територіальні комплекси, у яких відбудуться суцільні і поступові рубки, за такими категоріями:

- природно-територіальні комплекси (урочища, групи фашій, інше), площа яких за 10 років покриється рубками/ зрубками на 50-100%;
- зруби складуть 20-49% площі;
- зруби складуть 5-19% площі природно-територіального комплексу.

Також описуються особливі утворення у ландшафті та об'єкти, пов'язані з унікальністю геологічної будови місцевості і розташовані на території рубок: печери, відслонення та останці гірських порід, скелі та кручі тощо.

Соціально-економічні умови

Зазначається потреба у деревних ресурсах на місцевому і регіональному рівні, актуальне використання і перспективи використання інших, ніж деревина, лісових ресурсів (деревних і недеревних), важливість побічних видів лісокористування на місцевому рівні. Перераховуються ті лісові ресурси (інші, ніж деревина), біологічний запас яких на площах проєктованих рубок складає валову частку (понад 50%) запасу ресурсів цього виду, доступного для місцевих жителів або у регіоні.

Описуються діючі (марковані) туристичні маршрути і місця масового відпочинку на території та в зоні впливу планованої діяльності, їх популярність у населення (середні і максимальні показники відвідування).

Зазначається частота паводків та селів, ерозії ґрунтів та порід, зсувів у районі і виникнення у зв'язку з проєктованими рубками цим надзвичайних ситуацій у зоні впливу планованої діяльності.

Інші зачеплені фактори і компоненти довкілля характеризуються за потреби.

Розділ 5. Опис і оцінка можливого впливу на довкілля планованої діяльності

У розділі складається оцінка впливів і науково достовірні прогнози значних впливів на компоненти довкілля. Повнота оцінки впливів визначена у пункті 5 частини 2 статті 6 Закону. Зокрема, оцінці підлягають:

- величина (інтенсивність) впливу (вплив незначний (неістотний), слабкий, помірний, сильний),
- характер впливу: позитивний - ранжується від +1 до +5; негативний - ранжується від -1 до -5 (за рекомендаціями FAO); також - пряма чи непряма дія на об'єкт;
- територіальний масштаб (вплив точковий, обмежений певною лінією, місцевий, регіональний, транскордонний),
- статистична достовірність прогнозу або оцінена іншим способом ймовірність значного впливу,
- тривалість (вплив короткотривалий (дні або тижні), середньої тривалості (місяці - до 1 року), довготривалий (роки) і дуже тривалий (десятиліття або більше)); також враховуються частота впливу і його очікуваний початок;
- невідворотність (беззаперечність виникнення) впливу, зворотність впливу (можливості для його усунення через деякий час) і пов'язані з цим перспективи щодо заходів з пом'якшення впливу;
- значимість впливу (вплив значний або вплив низької значимості).

Оскільки лісгосподарська діяльність істотно змінює, у першу чергу, місцеві гідрологічні умови, умови існування живих організмів та деякі процеси у ґрунтах, то вплив на води, ґрунти, а також біорізноманіття описується детальніше.

Оцінку впливу проводять за показниками, які можна виміряти. Не допускаються твердження про наявність або відсутність, допустимий або інший рівень того чи іншого впливу на компоненти довкілля, якщо це не підтверджується жодними матеріалами, такими, як кількісні дані, отримані прямими або непрямыми методами, та їхня оцінка, експертні висновки, що містять такі дані, або результати окремих досліджень.

Щоб оцінка величини і характеру впливу була точною і зрозумілою, на ранніх етапах ОВД визначаються з показниками-індикаторами і методиками вимірювання показників. Показники-індикатори - це змінні характеристики, що пов'язані зі значним впливом планованої діяльності на один з компонентів довкілля. Для кожного виду впливу обирають один або кілька показників-індикаторів.

Для оцінки впливу рубок рекомендується обирати показники-індикатори з наступного переліку:

1. Показники якості води у водних об'єктах, які змінюються у відповідь на суцільні рубки: каламутність води, вміст завислих твердих частинок, окисність, біохімічне споживання кисню, хімічне споживання кисню, вміст амонійного азоту, вміст нітратного азоту; різноманітність організмів-гідробіонтів, що є індикаторами якості води, тощо.
2. Обсяг поверхневого стоку талих вод на експериментальних ділянках малих водозбірних басейнів, до і після рубок.

3. Показники деградації ґрунтів: зміни у вмісті гумусу і в потужності гумусованого шару, у водно-фізичних властивостях ґрунту - водопроникності, вологоємності, водопідйомній і водовипаровуючій здатності; частота трапляння механічних ерозійних пошкоджень у ґрунтах; зміни у кількості осаду (під впливом поверхневого стоку) в осадкових пастках вниз по схилу до і після рубок.
4. Показники стану популяцій видів рослин, що підлягають охороні і збереженню, у зоні впливу діяльності: стан збереження популяцій, здатність до цвітіння і обнасінення або до спороношення.
5. Показники стану дерев, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття, на території планованої діяльності та в зоні її впливу: породи, густина розташування (кількість на гектар), вік, різноманітність вразливих видів тварин (кажанів, птахів, що гніздуються у дуплах, хижих птахів, рідкісних видів комах тощо), що залежать від таких дерев, або загальна різноманітність живих організмів, пов'язаних з ними.
6. Показники стану популяцій видів тварин, що підлягають охороні і збереженню, у зоні впливу діяльності, окремо за такими систематичними групами, як безхребетні (з них окремо - види, яким для життєдіяльності потрібні старі дерева або мертва деревина), земноводні, плазуни, птахи, ссавці (з них окремо - види кажанів): частота трапляння особин або колоній, частота трапляння заселених ними оселищ, стан збереження популяцій.
7. Показники різноманітності видів природних ресурсів (включаючи побічне лісокористування), які використовуються населенням на території планованої діяльності і в зоні її впливу, до і після рубок.

Вибір показників-індикаторів не обмежується наведеним списком. До інших показників, які обираються в якості індикаторів значного впливу, виставляється ряд вимог:

1. Показник має вимірюватися у легко доступний спосіб, а результати вимірювань повинні бути відтворюваними (вимірювання можна легко повторити і отримати аналогічний результат).
2. Показник має бути практичним і виявляти «тренди», відображати такі зміни, які мають очевидно несприятливий характер.
3. Показник має відображати прогнозовану величину і значимість впливу, час виникнення або час, коли вплив почне проявлятися, тривалість впливу, його напрямок (позитивний, негативний). Наприклад, в якості індикатора обирається показник «вміст аміачного азоту у воді». Після суцільної рубки, що покриває 10% площі басейну малої річки, значення показника у контрольній точці збільшуються у 40 разів, достовірно збільшення вмісту реєструється починаючи з 30-го дня після рубки, і статистично достовірно перевищення вмісту, порівняно з базовим сценарієм (до рубок), все ще зберігається через 3 роки після рубок (*усі значення наведені тільки в якості прикладу*). Так показник «вміст аміачного азоту у воді» відображає величину змін у якості води, а також негативну і довготривалу дію впливу господарської діяльності.
4. Показник має характеризуватися достатнім обсягом вихідних даних до початку провадження планованої діяльності, інакше результати, зібрані з початком господарської діяльності, не буде з чим порівнювати, а достовірність виявленої різниці не вдасться підтвердити. Для одних показників, наприклад, таких, як різноманітність видів живих організмів, можна зібрати достатній обсяг вихідних даних протягом одного вегетаційного сезону, перед підготовкою звіту з ОВД. Інші

показники вимагають середніх багаторічних даних. Це стосується гідрохімічних і гідрологічних показників водних об'єктів. Багаторічні дані можна отримати від місцевих лабораторій, суб'єктів державного екологічного моніторингу та їхніх територіальних органів, зокрема, державної гідрометеорологічної служби, територіальних органів водного господарства тощо. Наприклад, гідрометеорологічні станції можуть мати багаторічні дані стоку весняної повені, витрат і стоку завислих наносів, гранулометричного складу завислих і донних наносів, температури води для певної річки тощо.

Для кожного показника-індикатора, використаного в оцінці, описується методика вимірювань або вказується джерело, де така методика описана. Обираються такі методики, які а) не викликають сумнівів щодо їх науковості або достовірності, б) є специфічними для категорії об'єкта досліджень (тип ґрунту, тип водного об'єкту, систематична група живих організмів тощо), б) є специфічними для географічної території (за потреби).

Показники-індикатори і методики їхніх вимірювань, вибрані для оцінки та прогнозування значного впливу, мають в подальшому застосовуватися у програмі моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності, включаючи післяпроектний моніторинг, якщо такий призначено, тому вибір показників і методик має здійснюватися ґрунтовно, у консультаціях з фахівцями, і на довгострокову перспективу.

Територіальний масштаб впливу оцінюється за показниками, які відображають площу території або чисельність населення, що, ймовірно, будуть зачеплені впливом. Наприклад, на якій лісовій площі навколо території планованої діяльності очікуються значні зміни у популяції цінного виду тварин; на яку площу річкового басейну поширюються прогнозовані значні зміни у гідрохімічних показниках; яка площа природоохоронної території або об'єкта виявиться зачепленою; на яку чисельність населення, кількість населених пунктів або пунктів відпочинку вплине погіршення якості води у поверхневих водах тощо.

Достовірність прогнозування впливу ґрунтується на перевірці гіпотези статистичними методами (якщо достатньо вихідних даних). Разом з тим, якщо даних не достатньо, оцінка ймовірності виникнення значного впливу може також спиратися на професійний досвід або результати попередніх наукових спостережень, опитування місцевих жителів або спеціалістів у галузі, знання, отримані з літературних джерел або з документів, експертну думку тощо, про що окремо зазначається.

Впливи, що були оцінені як помірні або сильні за інтенсивністю, тривалі або дуже тривалі за часом, у більшості випадків є значними, хоча додатково ще враховуються територіальний масштаб, складність і невідворотність впливу, об'єкт впливу. Крім того, вплив слід оцінювати як значний у разі, коли а) перевищуються встановлені допустимі нормативи якості довкілля, б) зачеплені особливо цінні об'єкти, властивості або ресурси, в) вплив поширюється на сусідні адміністративно-територіальні одиниці (у випадку лісогосподарських заходів - на сусідній район).

Таблиця. Приклад оцінки та розрахунку значимості впливу на довкілля

компоненти довкілля	вид впливу, джерело впливу	інтенсивність впливу	територіальний масштаб	тривалість впливу	категорія значимості впливу
1	2	3	4	5	6

атмосферне повітря	вплив рубок на зменшення поглинання парникових газів	помірний або сильний (залежно від насадження, місцевих лісорослинних умов та ін.)	місцевий	тривалий	значний
	викиди від пересувних джерел і їх вплив на якість повітря	слабкий або помірний (залежно від кількості одиниць)	обмежений	короткотривалий	вплив низької значимості

Перелік спрогнозованих впливів на окремі компоненти довкілля ранжують за значущістю впливів, починаючи від найбільш вагомих. Відповідно, матеріали розділу викладаються в такій самій послідовності.

Вплив на рослинний і тваринний світ

Вплив на рослинний і тваринний світ оцінюється за трьома категоріями:

1. Ступінь впливу на ділянки або території, особливо важливі для збереження, ступінь перетворення їхніх площ або цінних природних властивостей.

Сюди відносяться ділянки з біотопами з додатку 1 Резолюції №4 до Бернської Конвенції, з рослинними угрупованнями, внесеними до Зеленої книги України, а також природоохоронні території та об'єкти, визначені у розділах 3 і 4. Проводиться визначення угруповань або біотопів, особливо вразливих до наслідків планованої діяльності: їхні ділянки повністю або у найважливішій своїй частині (за експертною оцінкою) розташовані на території планованої діяльності.

Ступінь впливу на ділянки або території, особливо важливі для збереження, оцінюється за втраченими (на ділянках проєктованих рубок) та незворотно пошкодженими (на ділянках, сусідніх з рубками) площами, порівняно з сумарними площами у складі підприємства лісового господарства або у районі, а також за іншими показниками, визначеними додатково.

Оцінюються доступність заходів з відновлення і можливість здійснення їх суб'єктом господарювання. Оцінюються перспективи відновлення угруповання, біотопу, ділянки або території: а - відновлюється легко, б - відновлення можливе, але із задовільним результатом, в - відновлюється дуже важко або відновлення неможливе.

2. Ступінь впливу на види флори і фауни, особливо важливі для збереження (як визначено у розділах 3 і 4), ступінь пошкодження їхніх популяцій або середовищ їхнього існування.

Складається перелік видів, які ймовірно зазнають значного впливу від планованої діяльності. Ступінь впливу оцінюється за чисельністю або відносною оцінкою чисельності (у десятках, сотнях, тисячах індивідів тощо) популяцій, яка буде втрачена, порівняно з чисельністю / відносною оцінкою чисельності популяцій у складі підприємства лісового господарства або у районі, за втраченими площами популяцій, а також за іншими показниками, визначеними додатково. Зазначаються види, особливо вразливі до наслідків планованої діяльності, якщо вони належать до одного з наступних

випадків: їхня локальна популяція або популяція у районі повністю або у найважливішій своїй частині (за експертною оцінкою) розташована на території планованої діяльності; їхня біологія розвитку залежить від дерев або лісових ділянок, які повністю або у найважливішій своїй частині (за експертною оцінкою) розташовані на території планованої діяльності; вид належить до вузькоендемичних, і його популяція на території планованої діяльності складає більше 5% глобальної чисельності виду. Зазначаються допустимість заходів з відновлення і можливість здійснення їх суб'єктом господарювання. Оцінюються перспективи відновлення: а - відновлюється легко, б - відновлення можливе, але із задовільним результатом, в - відновлюється дуже важко або відновлення неможливе.

Окремо характеризується прямий та опосередкований вплив на особливо вразливі групи лісових тварин: кажанів, птахів, що гніздуються у дуплах дерев, хижих птахів, що гніздуються на деревах, безхребетних тварин і грибів, пов'язаних з мертвою деревиною. Під прямим впливом розуміється знищення популяції або її частини на території рубок, а під опосередкованим - вирубка дерев, що є середовищами існування, якщо був встановлений факт існування популяції даного виду тварин на лісових ділянках поряд з рубками.

Характеризується прямий та опосередкований вплив на цінні види біологічних ресурсів: промислових і мисливських тварин, плодово-ягідні та лікарські рослини, їстівні та лікарські гриби (під прямим впливом розуміється знищення популяції або її частини на території рубок, під опосередкованим - зникнення значної частини лісових ділянок, придатних для вирощування цінних біологічних ресурсів). Рекомендується розглянути ризики поширення браконьєрства на нові лісові території, внаслідок побудови нових лісовозних доріг.

Якщо на території суб'єкта господарювання існує проблема з поширенням інвазійних організмів, то оцінюється ймовірність їх поширення на нові території і перешкоджання запроєктованому лісовідновленню після проведення рубок (серед рослин до таких належать клен ясенелистий, аморфа кущова, робінія звичайна (акація біла), ясен пенсільванський (в окремих регіонах), а також трав'янисті інвазійні бур'яни, які перешкоджають нормальному росту молодих насаджень).

3. Вплив на ліси: як зміниться після проєктованих заходів з лісовідновлення, порівняно з поточним станом, розподіл площ на території суб'єкта господарювання: а) за головними лісоутворюючими породами; б) за віковою структурою деревостанів головних порід. Оцінюються ймовірні наслідки лісовідновлення з додаванням у насадження немісцевих та інвазійних видів дерев або кущів (робінія звичайна, дуб північний, ясен американський та ін.), а також з перетворенням на плантацію.

4. Загальні втрати біорізноманіття від планованої діяльності.

Оцінка загальних втрат може проводитися як за спеціальною методикою, так і за наступною рекомендованою шкалою:

- I. Жоден об'єкт чи територія, особливо важливі для збереження, не зачеплені, вплив допустимий.
- II. Будуть пошкоджені популяції видів або ділянки чи території, особливо важливі для збереження, але перспективи відновлення не нижче задовільних; вплив допустимий.
- III. Будуть пошкоджені популяції видів або ділянки чи території, особливо важливі для збереження, і перспективи відновлення незадовільні або сумнівні; допустимість впливу вимагає експертної оцінки, залежно від значення і

кількості об'єктів, що будуть пошкоджені, та ступеня втрати популяції або площ.

- IV. Будуть втрачені цілі природні комплекси охоронюваних видів або біотопів, або природоохоронні території чи їхні функціональні зони перестануть виконувати свої природоохоронні, наукові, екологічні, рекреаційні та інші завдання; вплив визнається недопустимим.

Вплив на земельні угіддя і ґрунти

В якості факторів, що зумовлюють ерозію, розглядаються вплив лісозаготівельної техніки, способи організації і шляхи трелювання і транспортування деревини, рельєф схилових земель, фізико-хімічні особливості ґрунту.

Необхідно розрахувати ймовірні втрати гумусу, родючого шару ґрунту та шару лісової підстилки. Також аналізується ймовірність підтоплення, заболочування, переосушення та вітрової ерозії, інших процесів деградації земель та ґрунтів. Якщо вимагає фактичний рівень хімічного і радіоактивного забруднення ґрунтів, то прогноуються напрямки і швидкість міграції забруднюючих речовин та радіонуклідів на ділянках проєктованих рубок.

Зазначаються місця, у яких можливе забруднення ґрунтів та ґрунтових вод розлитими паливно-мастильними матеріалами.

Прогноуються наслідки планованої діяльності для оточуючих сільськогосподарських угідь (наприклад, ймовірність посилення ерозії на сільгоспугіддях), мікроклімату агроландшафту, для інших оточуючих земель. Оцінюється вплив планованої діяльності на дотримання нормативів оптимального співвідношення земельних угідь (стаття 33 Земельного кодексу) у районі: планована діяльність покращить ці показники, вплине негативно або не вплине.

Вплив на водні ресурси

На основі опублікованих наукових даних або моделей прогнозування, прогноуються ймовірні зміни у тих гідрологічних, гідрохімічних та гідробіологічних показниках, що були зібрані за скороченою програмою характеристики водних об'єктів (розділ 4) або вибрані в якості показників-індикаторів. Також прогноуються наслідки планованої діяльності для річкового стоку, поверхневого стоку, загальної замуленості тимчасових і постійних водних об'єктів, лісистості басейну малих річок, стійкості берегів, рівня ґрунтових вод, а також місць централізованого забору води та інших джерел питного водопостачання, які потрапляють у зону впливу.

Якщо прогноз не можливо скласти, зазначаються основні причини.

Вплив на соціально-економічні умови

Оцінюються величина, тривалість і наслідки впливу на місцеву та регіональну інфраструктуру, зайнятість населення, на місця загального використання лісових ресурсів населенням, місця спеціального використання другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та використання корисних властивостей лісів, на доступність до окремих лісових ресурсів і побічних видів лісокористування для місцевого населення після проведення рубок, на місця естетичної, наукової, історичної та культурної цінності, туристичні маршрути, місця масового відпочинку і пов'язані з ними об'єкти туристичної інфраструктури.

Вплив на здоров'я населення

Оцінка проводиться у наступних випадках:

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проєкт

а) якщо викиди забруднюючих речовин у повітря або рівень шуму від лісозаготівельної техніки перевищують встановлені санітарно-гігієнічні нормативи на межі з населеним пунктом або місцями постійного проживання людей;

б) якщо у регіоні несприятлива екологічна ситуація, зокрема, діють великі промислові та сільськогосподарські підприємства-забруднювачі. В такому випадку, враховуються місця проведення сушільних рубок по відношенню до населених місць і місць відпочинку, з одного боку, і джерел забруднення, з іншого, і оцінюється ступінь втрати захисного поясу лісів для місцевого населення.

Вплив на ландшафти

За потреби, оцінюється вплив на природні та антропогенні ландшафти, зокрема, ступінь і довготривалість посилення або ослаблення природних процесів у ландшафтах після рубок, таких, як водообмін між атмосферою і ґрунтами, вологість повітря, теплообмін, поверхневий стік і міграція хімічних речовин, а також ймовірність погіршення естетичних якостей ландшафту, важливих для туризму і відпочинку.

Вплив на атмосферне повітря

Оцінюються обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних або інших джерел. На основі отриманих значень, вплив на атмосферне повітря оцінюється за величиною як а) незначний, б) слабкий або в) значний, а за тривалістю як а) тимчасовий і зворотний або б) постійний. Якщо лісгосподарські заходи передбачають викиди лише від пересувних джерел (лісозаготівельних машин) у ході рубок, і при цьому дотримана відстань до місць постійного проживання людей, достатня для розсіювання забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, то вплив можна оцінювати як незначний і короткотривалий.

Вплив на клімат

Для оцінки викидів і поглинання парникових газів при веденні лісового господарства застосовується методологія Міжурядової групи експертів зі змін клімату, викладена у документі "Керівні принципи національних інвентаризацій парникових газів МГЕЗК" (2006); керівні принципи містяться, зокрема, у розділах 4 і 2 тому 4 "Сільське господарство, лісове господарство та інше землекористування" цього документу. Доступ до електронної версії документу здійснюється через веб-сайт МГЕЗК за посиланням: <https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/index.html>, або через онлайн-пошук за запитом "2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories", доступні версії англійською та російською мовами.

Адаптована та уточнена методологія викладена у Національному кадастрі антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів в Україні (Ukraine's Greenhouse Gas Inventory. / Annual National Inventory Report for Submission under the United Nations Framework Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol), зокрема, у розділі 6 та додатку А3.3.1 цього документу. Доступ до електронної версії документу здійснюється через веб-сайт Рамкової Конвенції зі змін клімату ООН <https://unfccc.int/documents/106947> (Увага: обирається останній доданий рік інвентаризації) або через веб-сайт Мінприроди України.

Згідно з методологією Національного кадастру антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів в Україні, вихідними даними для оцінок є: площа лісів в цілому та за господарськими секціями (головними породами); обсяги заготовленої ліквідної деревини, дров для опалення та деревини для технологічних цілей; усереднений щорічний приріст (в тоннах сухої органічної речовини на гектар),

який, для більшої деталізації, розраховується на кожен тип лісу або господарську секцію та на класи віку.

Методологія оцінки викидів і поглинання парникових газів потребує адаптації до національних та регіональних особливостей системи ведення лісового господарства.

Оцінка кумулятивного впливу

Описуючи окремі компоненти довкілля і вплив на них, звертають особливу увагу на об'єкти, види діяльності або інші фактори, що підсилюють окремі види впливу або у сукупності з даною планованою діяльністю можуть призвести до більш значних і масштабних впливів. Враховуються інші наявні об'єкти, планована діяльність, об'єкти, щодо яких вже отримано рішення про провадження планованої діяльності, аналізуються існуючі екологічні проблеми, пов'язані з територіями, які мають особливе природоохоронне значення і на які може поширитися вплив. Відбір об'єктів, видів діяльності та впливів для проведення оцінки кумулятивного впливу проводиться на основі наукової думки або виходячи з інтересів громад, зачеплених планованою діяльністю.

Перш за все, оцінюється сукупна дія усіх суцільних та поступових рубок разом на площу лісів у районі (наскільки збільшиться площа лісових ділянок, тимчасово не вкритих лісовою рослинністю, у найближчі 5-10 років, враховуючи аналогічні ділянки, що вже існують), на інтенсивність поверхневого стоку у водні об'єкти або балкові системи, швидкість ерозії ґрунтів, скорочення площі екологічних коридорів та інших важливих середовищ існування для тварин, стан атмосферного повітря і водних ресурсів у районі та рекреаційно-оздоровчий потенціал району для населення, на період найближчих 5-10 років (в залежності від швидкості лісовідновлення).

По-друге, аналізується вплив інших землекористувачів та підприємств-забруднювачів, визначених у розділі 4, на повітря і клімат, води, ґрунти, біорізноманіття, здоров'я населення, культурні, історичні та інші матеріальні цінності. Враховується, що вирубування лісів в сукупності з діяльністю інших землекористувачів може посилювати забруднення води, ерозію і висушування ґрунтів, а також опосередковано сприяти забрудненню повітря пилом та іншими забруднюючими речовинами, погіршенню екологічного стану поверхневих вод.

Рекомендується оцінити сукупну дію лісгосподарської діяльності та інших проектів/ видів діяльності/ підприємств на обрані показники-індикатори, наприклад, на сумарну каламутність води, вміст у ній завислих твердих частинок, гідробіологічні показники якості води, валові втрати гумусу і гумусованого шару ґрунтів, фонові концентрації речовин у вигляді суспендованих твердих частинок (пилу) в атмосферному повітрі (на територіях з високим техногенним навантаженням) тощо.

Результати аналізу сукупної дії планованої лісгосподарської діяльності разом з іншими видами діяльності та об'єктами на довкілля можуть бути відображені у вигляді таблиці (дані у таблиці наводяться лише в якості прикладу):

важливі фактори довкілля, що зазнають значного впливу від планованої діяльності	оцінка залишкового впливу*			
	суцільні рубки головного користування (лісівництво А)	підприємство №2 (наприклад, агрофірма)	діяльність №3 (наприклад, вибіркові санітарні рубки)	планована діяльність №4 (наприклад, проект робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок)

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проект

ґрунти	слабкий на стійких до ерозії ґрунтах, тривалістю до 5 років, до зімкнення лісових культур, сильний довгостроковий на ерозійно нестійких ґрунтах	сильний, постійний; оціночні втрати гумусового шару 2 т/га за рік	слабкий на стійких до ерозії ґрунтах, сильний на ерозійно нестійких ґрунтах при сильній інтенсивності рубок, довгостроковий до зімкнення крон	сильний, але лише локально на берегах і в період будівництва (до 2 років); без спеціальних берегоукріплюючих робіт можливі зсуви намитих ґрунтів
поверхневі води	помірний, тривалістю до 3 років, до відновлення дернового шару ґрунту	сильний, постійний	незначний, тривалістю до 3 років, до відновлення дернового шару ґрунту і зімкнення підрусту	сильний, постійний, але з різними процесами у період будівництва і в період експлуатації
якість атмосферного повітря	слабкий, довгостроковий, до формування молодого лісу	помірний (пилові бурі і парникові гази внаслідок деградації орних ґрунтів)	незначний	слабкий тимчасовий (викиди парникових газів у період будівництва)
фауна	сильний, довгостроковий, деякі види можуть не повернутися	сильний, постійний через застосування пестицидів.	помірний або сильний, залежно від технології, довгостроковий до змикання крон	сильний, довгостроковий, для одних видів позитивний, для інших - негативний
...

* Примітка: залишковий вплив - це вплив, що продовжує здійснюватися на компонент довкілля навіть із врахуванням комплексу запланованих заходів, спрямованих на запобігання, відвернення та зменшення негативного впливу.

У таблицю можна вносити якісні та кількісні характеристики, які відображають величину і тривалість впливу.

Для оцінки масштабу кумулятивного впливу рекомендується на картах окреслювати зони впливу кожного виду діяльності або об'єкта, залучених до оцінки, окремо за кожним видом впливу: викиди в повітря, організовані скиди у воду та дифузне забруднення вод, ерозія ґрунтів, втрати важливих природних середовищ існування,

методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства / проект

міграційних коридорів та інших об'єктів екомережі тощо. У такий спосіб можна ідентифікувати територію сукупної дії.

У прикладі, наведеному у таблиці вище, прогнозується значний кумулятивний вплив на поверхневі води. Проведення суцільних рубок, разом з одночасним провадженням інших 4 видів діяльності, ймовірно, призведе до значного збільшення концентрації завислих частинок у воді та погіршення якості води. Кумулятивний вплив триватиме три роки, і територія, зачеплена ним, або площа, необхідна для розсіювання завислих частинок, будуть більшими, ніж у випадку непроведення планованої діяльності.

За аналізом зведених даних з таблиці і карт ідентифікуються значні кумулятивні впливи, за кожним з них переглядаються і доповнюються запроєктовані заходи, складається план компенсаційних заходів, а у разі невизначеності та сумнівів - план післяпроектного моніторингу.

Розділ 6. Опис методів прогнозування, що використовувалися для оцінки впливів на довкілля, та припущень, покладених в основу такого прогнозування, а також використовувані дані про стан довкілля

Методи прогнозування

Вибір наукових методик для прогнозування, моделювання та оцінки впливу на певний компонент довкілля проводиться розробниками Звіту самостійно. Зазначаються використані методи прогнозування, а також фахівці, які проводили оцінку. Перевагу надають більш простим і логічним науковим методам, які є загальноприйнятими у відповідній галузі. Складність і трудомісткість методів, що використовуються для прогнозування впливу, має бути пропорційною очікуваній значущості впливу. У Звіті описуються усі гіпотези, припущення та спрощення, прийняті для прогнозування і моделювання, а також похибка кожного методу або методики. В оцінках і прогнозуванні застосовують ті самі показники-індикатори стану довкілля, які в подальшому будуть використовуватися у післяпроектному моніторингу або в інших програмах моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності.

До методів, що використовуються для оцінки впливу на довкілля, належать: методи математичної статистики і математичне моделювання; метод аналогій (перенесення впливів, що були виявлені на інших територіях з аналогічними об'єктами та властивостями, на територію, яка розглядається); геопросторовий аналіз і прогнозування за допомогою геоінформаційних систем тощо. У випадках, коли даних для математичної обробки недостатньо, застосовується експертний метод (при цьому потрібно опитати достатню кількість експертів - фахівців у даній галузі або в даному питанні). Для оцінювання альтернатив планованої діяльності доцільно використовувати економічні методи, наприклад, метод аналізу витрат і ефективності; для оцінки значимості впливів на різні властивості і компоненти - використовувати вагові коефіцієнти (коефіцієнти значимості показника).

Спеціальні методи

Ґрунти: використовуються державні стандарти і нормативні документи з ґрунтознавства (рекомендується перевіряти чинність, наприклад, через Каталог національних стандартів та кодексів усталеної практики на веб-сайті Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та

якості або за "Переліком основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів (актуалізований станом на 27.04.2009; укладачі: Балук С.А., доктор с.-г. наук, професор, академік УААН, Лазебна М.Є., Харків, 2009. – 37 с.):

1. Відбір проб ґрунту та будова ґрунту: ДСТУ 4976:2008 Охорона навколишнього природного середовища. Комплекс стандартів у сфері охорони ґрунтів. Основні положення. ДСТУ ISO 10381-4:2005 Якість ґрунту. Відбирання проб Частина 4. Настанови щодо процедури дослідження природних, майже природних та оброблених ділянок. ДСТУ ISO 11259:2004 Якість ґрунту. Спрощений опис ґрунту. Також, для уявлення про загальні підходи до оцінки показників ґрунтів, рекомендується - ДСТУ 4362:2004 Якість ґрунту. Показники родючості ґрунтів (однак, даний стандарт встановлений для земель сільськогосподарського призначення). Глибина гумусованого шару визначається за методом ґрунтового шурфа або за ДСТУ ISO 11259:2004 Якість ґрунту. Спрощений опис ґрунту.
2. Ерозія ґрунту: ДСТУ 7118:2009 Якість ґрунту. Ерозія ґрунту. Терміни та визначення основних понять. ДСТУ 7081:2009 Якість ґрунту. Ерозія ґрунту. Допустимі норми. ДСТУ 7904:2015 Якість ґрунту. Визначення потенційної загрози ерозії під впливом дощів. ДСТУ 7403:2013 Якість ґрунту. Методи визначення змиву ґрунту в результаті водної ерозії.
3. Водні (водно-фізичні) властивості ґрунту: ДСТУ ISO 11274-2001 Якість ґрунту. Визначення водоутримувальної характеристики. Лабораторні методи. ДСТУ ISO 11275:2005 Якість ґрунту. Визначення ненасиченої гідравлічної провідності та водоутримувальної характеристики. Метод висушування вітром (ISO 11275:2004, IDT). ГОСТ 25584-90 Ґрунты. Методы лабораторного определения коэффициента фильтрации. ДСТУ 7456:2013 Якість ґрунту. Польові методи визначення водопропускності ґрунту; інші ДСТУ щодо гідрологічних властивостей ґрунтів.
4. Хімічні властивості ґрунту:

4.1. Вміст гумусу або органічної речовини: методики виконання вимірювань МВВ 31-497058-006-2002 Ґрунти. Визначення групового складу гумусу за методом І.В.Тюріна в модифікації М.М. Кононової та Н.П. Бельчикової, спалювання за Б.А. Нікітіним; МВВ 31-497058-008-2002 Ґрунти. Визначення групового та фракційного складу гумусу ґрунту за методом І.В.Тюріна в модифікації В.В.Пономарьової та Т.А. Плотникової, спалювання за Б.А.Нікітіним. Стандарти, яким відповідають МВВ: ДСТУ Якість ґрунту. Гумусний стан. Номенклатура показників. ДСТУ Якість ґрунту. Визначення групового складу гумусу за методом Тюріна в модифікації Кононової та Бельчикової. ДСТУ Якість ґрунту. Визначення групового та фракційного складу гумусу за методом Тюріна в модифікації Пономарьової та Плотникової. ДСТУ 4289 ДСТУ ISO 10694. Якість ґрунту. Методи визначення органічної речовини.

4.2. Азот загальний - ДСТУ ISO 11261, ГОСТ 26107; рухомий азот: нітратний - ГОСТ 26488, ГОСТ 26489; амонійний - ГОСТ 26488, ГОСТ 26489.

4.3. Фосфор (валовий): ДСТУ 4290, ГОСТ 26261. Рухомий фосфор: у ґрунтах з кислотою реакцією ГОСТ 26207, з нейтральною - ДСТУ 4115, ДСТУ ISO 11263, з лужною - ДСТУ 4114, ДСТУ ISO 11263.

4.4. Реакція ґрунту: ДСТУ ISO 10390:2007 Якість ґрунту. Визначення рН. рН сольової витяжки: ГОСТ 26483-85 Почвы. Приготовление солевой вытяжки и определение ее pH по методу ЦИНАО.

4.5. Сольовий склад витяжки: ГОСТ 26423-85 Почвы. Методы определения удельной электрической проводимости, pH и плотного остатка водной вытяжки.

Перераховані вище показники розглядаються як пріоритетні для оцінки впливу сушільних і поступових рубок на ґрунти. Додатково можуть оцінюватися інші показники, що характеризують якість або деградацію ґрунтів лісового фонду.

Властивості ґрунту можуть оцінюватися за допомогою експрес-методів та/або експрес-аналітичних лабораторій (включаючи портативні прилади та пересувні лабораторії), які були атестовані в установленому порядку відповідними інститутами з технічного регулювання та метрології в якості спеціалізованих засобів виміру зі встановленими метрологічними характеристиками і дозволені для використання відповідно до їх призначення для цілей державного та виробничого аналітичного контролю на території України.

Рекомендовані закордонні наукові джерела з оцінки ерозії ґрунтів:

1. Швебе Г.И. Формирование водной эрозии стока наносов и их оценка. Ленинград: Гидрометеоздат, 1974. — 185 с.
2. Пацукевич З.В. Допустимый смыв как индикатор эрозионной устойчивости склоновых земель / Эрозия почв и русловые процессы. Вып. 11. Научный редактор Р.С. Чалов. -М., изд-во Моск. ун-та. 1997.-с.75-83.
3. Мирцхулава Ц.Е. Методические рекомендации по прогнозу водной (дождевой) эрозии почв. М. : ВАСХНИЛ. 1978. 61 с.
4. Мирцхулава Ц.Е. Инженерные методы расчета и прогноза водной эрозии. — М.: Колос, 1970. — 240 с.
5. Ларионов Г.А., Добровольская Н.Г., Краснов С. Ф., Лю Б. Ю., Неаринг М. А. Теоретико-эмпирическое уравнение фактора рельефа для статистической модели водной (дождевой) эрозии / Эрозия почв и русловые процессы. Вып. 11. Научный редактор Р.С. Чалов. -М., изд-во Моск. ун-та. 1997.-с.25-43.
6. Ларионов Г.А. Расчет смыва по равновесным отрезкам склона. // Земледелие. 1987. №2.
7. Кулик К.Н., Зубов А.Р., Зыков И.Г., Зубов А.А. Методология изучения эрозионных процессов в лесоаграрных и техногенных ландшафтах. Монография. — ФНЦ агроэкологии РАН. — Волгоград, 2018. — 252 с.

Води: математичне та ГІС-моделювання гідрологічних процесів.

Ландшафти: методи геофізики та геохімії ландшафтів, агрокліматичні методи.

Біорізноманіття: методи лісознавства, ботанічні та геоботанічні, зоологічні, мікологічні. Для опису біотопів, а також оцінки стану популяцій рекомендується методологія картування Смарагдової мережі і мережі NATURA2000 (викладено у додатках «Національного каталогу біотопів України» (2018) та у документі "NATURA2000 Standard Data Form. Explanatory Notes")

Рекомендовані джерела:

1. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція).
2. Резолюція № 4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції «Про зникаючі природні середовища (оселища), що потребують спеціальних заходів для їх збереження».
3. Резолюція № 6 (1998) Постійного комітету Бернської конвенції «Про перелік видів, щодо потребують спеціальних заходів на їх збереження».
4. Національний каталог біотопів України. / За ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я.Шеффера. — К., 2018. — 442 с. - Методологія картування біотопів - у додатках.

5. Глумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської Конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. / А.Куземко, С.Салогурська, О.Василюк. — К., 2017. — 124 с.
6. NATURA2000 Standard Data Form. Explanatory Notes. - Доступ: <http://ec.europa.eu/>

Використовувані дані про стан довкілля

Достовірність оцінок має підтверджуватися даними, отриманими з офіційних джерел, з наукових опублікованих джерел, або висновками фахівців.

Перелік даних про стан довкілля, рекомендованих до використання у звіті з ОВД:

1. Середні кліматичні або метеорологічні дані можна офіційно отримати від гідрометеорологічних організацій ДСНС України, Українського гідрометеорологічного центру або Центральної геофізичної обсерваторії України. Якщо суб'єкт господарювання має власні метеостанції або автоматизовані пости збору кліматичних даних/ моніторингу, то використовуються ці дані, і зазначається тип обладнання, перелік параметрів, доступний для моніторингу, період спостережень.
2. Відомості про рельєф, абсолютні висоти та перепад висот - отримуються зі спеціальних гіпсометричних карт.
3. Відомості про ґрунтовий покрив збираються з матеріалів ґрунтово-лісотипологічних обстежень, з карт ґрунтів, наявних у земельному підрозділі органів місцевого самоврядування або в територіальному управлінні Держгеокадастру в області, а також з даних системи моніторингу ґрунтів лісового фонду Держлісагентства (як визначено Положенням про державну систему моніторингу довкілля, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. №391). Відомості про еродованість ґрунтів (рекомендується запитувати поточний стан та зміни за 30-річний період) можна отримати у територіальному управлінні Держгеокадастру або земельного підрозділу органів місцевого самоврядування.
4. Відомості про співвідношення різних типів земельних угідь у районі, що впливає на загальну екологічну збалансованість району, а також показники нормативів оптимального співвідношення земельних угідь у районі можна отримати у в територіальному управлінні Держгеокадастру в області або в земельному підрозділі органів місцевого самоврядування, а про лісистість - у територіальних органах лісового та мисливського господарства.
5. Водотоки, водойми та водогосподарські об'єкти, а також рівень ґрунтових вод на території планованої діяльності: використовуються офіційні відомості, джерелами яких можуть бути: а) дані, що були опубліковані, б) довідки від територіального управління водного господарства, в) довідки від суб'єктів державного моніторингу вод (як визначено Порядком здійснення державного моніторингу вод, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 758), включаючи систему моніторингу Держгидрометслужби України, організовані пункти гідрологічних спостережень системи моніторингу якості вод Держводагентства і його територіальних підрозділів; г) відомості з паспорта водогосподарського об'єкта (за наявності). Відомості про водні об'єкти також можуть міститися у проектах землеустрою щодо встановлення прибережних захисних смуг або в проектах встановлення меж та впорядкування водоохоронних зон.

6. Довідки щодо паводків можна отримати у Центральній геофізичній обсерваторії імені Бориса Срезневського, в Українському гідрометеорологічному центрі або у відповідному обласному гідрометеорологічному центрі.
7. Річкові басейни можуть бути побудовані за допомогою програмного забезпечення для геоінформаційних систем; вихідними даними для цього служать цифрові карти рельєфу земної поверхні.
8. Відомості про рівень забруднення земель хімічними та радіоактивними речовинами (за потреби) або про інші небезпечні явища/ процеси на землях - від суб'єктів державного екологічного моніторингу, залежно від цільового призначення земель, як визначено Положенням про державну систему моніторингу довкілля.
9. Відомості про рослинний і тваринний світ: оскільки планована діяльність здійснюється переважно на локальному рівні, то дані про флору, фауну та природні середовища існування можуть бути зібрані лише спеціальними дослідженнями, до яких залучають фахівців. Якщо існують опубліковані наукові праці про рослинний і тваринний світ району або області, то вони мають бути перевірені фахівцями на відповідність місцевим умовам території планованої діяльності. Перераховуються опубліковані джерела інформації, якщо такі використовувалися, а також визначники рослин/ тварин, використані для ідентифікації видів (якщо до визначення були залучені фахівці, вони мають надати посилання на таку літературу). Детальні таблиці з відомостями про повний склад флори/ фауни наводяться у додатках.

Приклади оформлення даних, що використовувалися:

- 3 офіційних джерел:

Величини фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі (визначені розрахунковим методом). / Департамент екології та природних ресурсів, Дніпропетровська обласна державна адміністрація. Довідка у додатку ____.

Метеорологічні характеристики, за даними метеостанції м.Луцьк, осередненими за 30-річний період. / Волинський обласний центр з гідрометеорології, Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Довідка у додатку ____.

Доловідь про стан навколишнього природного середовища у Вінницькій області (2017 рік). / Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів, Вінницька обласна державна адміністрація. - Вінниця, 2018. - 247 с.

Україна у цифрах у 2017 р. Статистичний збірник/ За редакцією І. Є. Вернера. - Державна служба статистики України, 2018. - С.152-159.

- 3 наукових джерел:

Забокрицька М.Р., Хільчевський В.К., Манченко А.П. Гідроекологічний стан басейну Західного Бугу на території України. - Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. - К.: Ніка-Центр, 2006. - 184 с.

Яценток Ю.В. Національні природні ядра екомережі Вінницької області. / Український географічний журнал. - 2011, №2. - С.48-52.

Розділ 7. Опис передбачених заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля, компенсаційних заходів

У розділі описуються наміри і плани суб'єкта господарювання щодо поводження з усіма прогнозованими негативними впливами, визначеними у розділі 5 як значні. У першу чергу повинні здійснюватися заходи із запобігання впливу (принцип пріоритетності превентивних заходів). Якщо технологічні схеми дотримуються, але негативний вплив не вдається попередити, тоді застосовуються заходи, спрямовані на зменшення чи усунення значного впливу. Накінець, до залишкових негативних впливів, які не вдається усунути жодним з попередніх заходів, застосовуються компенсаційні заходи.

Заходи зі зменшення значного впливу на довкілля, як і оцінка їхньої ефективності, мають бути обґрунтовані спеціальними дослідженнями або опублікованими науковими джерелами.

До загальних заходів зі зменшення негативного впливу на довкілля належать: альтернативні методи проведення основних та супутніх заходів; визначення ділянок, на яких проведення планованої діяльності є недоцільним або потребує додаткових досліджень; альтернативні шляхи прокладання нових лісовозних доріг; обмеження доступу до певних ділянок; навчальні заходи та інструктажі перед початком роботи для виконавців робіт.

Нижче наводяться приклади покомпонентних заходів, що були складені за рекомендаціями в опублікованих джерелах: 1) керівництво FAO "Training Manual for Environmental Assessment in Forestry. / Prepared for FAO Regional Project "Forestry Planning and Policy Assistance in Asia and the Pacific" (GCP/RAS/137/JPN) by Duncan Knowler & Jon Lovett, 1996; 2) "Временный стандарт NEPCop для оценки лесопользования в Республики Беларусь" - схвалено FSC/ASI, 2014.

Грунтовий покрив: дотримуватися правил лісосіки на схилах та біля води, враховувати крутизну та експозицію схилів, стійкість ґрунтів до ерозії; відбирати і помічати ділянки, на яких суцільні рубки і робота лісозаготівельної техніки не застосовуються; не проводити роботи у період затяжних дощів, розглянути технічну альтернативу рубок в зимовий період, коли ґрунти замерзають; правильно обирати місце для складу деревини і зменшувати відстані для її трельовання; застосовувати технології, машини і механізми, що забезпечують найменше пошкодження ґрунтів; не застосовувати суцільні рубки на бідних і деградованих ґрунтах (не посилювати цим вилугування ґрунту і втрату поживних речовин); прокладати лісові дороги подалі від схилів та води, доглядати за ними, обмежувати вагу лісозаготівельної техніки і вживати заходів, якщо дороги розмиваються (дренажні роботи, вирівнювання, укладання порубкових решток, засипання мульчою або деревною стружкою); використовувати спеціальну техніку, яка менше пошкоджує ґрунти, встановлювати обмеження на завантаження лісовозної техніки, або розглянути альтернативу з кінним або канатним трельованням деревини; відновлювати поверхню, порушену лісосікою, включаючи тимчасові шляхи, вирівнювати її і засівати багаторічними травами; на бідних та легкого механічного складу ґрунтах застосовувати такі технології під час рубок та в процесі лісовідновлення, при яких ґрунтовий покрив якнайменше порушується, оскільки порушення таких ґрунтів супроводжуються більшими втратами гумусу, карбону, нітрогену та інших речовин; розглянути альтернативу, при якій на лісосіці залишаються гілки, колоди, хмиз тощо для збереження родючості ґрунту; на лісових плантаціях застосовувати мульчування оголених ґрунтів, а також швидкорослі лісові культури-попередники або покривні культури між ротаціями. Після закінчення лісозаготівель, в якості протиерозійних заходів, проводити облаштування фашин і плетених загорож, земляних валів і водовідводів (на волоках земляні вали і водовідводи розміщуються через 40 метрів), вирівнювати заглиблення на волоках, ремонтувати пошкоджені під'їзні дороги; очищення від порубкових решток на

ерозійно небезпечних ділянках проводити тільки способом рівномірного розкидання подрібнених на відрізки до 1 метра решток по лісосіці; на бідних ґрунтах, а також ґрунтах, які потребують охорони, частіше застосовувати спосіб очищення лісосік від порубкових решток збиранням порубкових решток у купах, валах та в улоговинах для перегнивання.

Водні ресурси: ретельно планувати нові лісові дороги (оскільки вони є одними з основних джерел мулу і ґрунту, що змиваються у водойми), а в подальшому - підтримувати їх у належному стані, застосовувати дренаж і водовідвідні споруди у слабких, схильних до ерозії або заболочування місцях; не скидати нічого у водні об'єкти (будівельні матеріали під час будівництва доріг, камені, куці, пеньки, колоди, порубкові рештки, відходи); не здійснювати жодних лісогосподарських робіт безпосередньо поряд з водоймами, залишати достатньо буферної зони, вкритої деревами і кущами, між лісосікою та кожним водним об'єктом, не звалювати зрубані дерева у буферну зону; проводити моніторинг за динамікою процесів седиментації та евтрофікації водойм у зв'язку з лісосіками; розробити технологічний регламент поводження з паливно-мастильними матеріалами, пестицидами та відходами на лісосіках, для запобігання забруднення ґрунтових вод, змивів з поверхневим стоком, поверхневих вод; здійснювати на лісосіці заходи, які регулюють посилений поверхневий стік, такі як збереження листяної підстилки, розкидання порубкових решток, висівання багаторічних трав та ін.; облаштувати протиерозійні споруди або інженерні конструкції (водозатримуючі земляні вали, водоспрямувальні вали і канали, водовідводи) на схилі землях, щоб затримати змив органіки (ґрунту, листяної підстилки, порубкових решток) і її потрапляння у балки та поверхневі води; після закінчення лісозаготівель проводити очищення русел водотоків від порубкових решток.

Пожежна ситуація: включити до плану заходів заходи з попередження пожеж і протипожежного впорядкування; розробляти плани управління пожежами; не спалювати порубкові рештки у пожежонебезпечний період, а також близько від населених місць, не залишати місце спалювання без нагляду; визначити випадки, коли інші операції поводження з порубковими рештками (наприклад, подрібнення і розкидання по території для перегнивання) доцільніші за спалювання.

Фауна/флора/біорізноманіття: починати втілення заходів на найбільш ранніх стадіях діяльності, оскільки повернути втрачені види живих організмів значно важче або не можливо; планувати інтенсивність рубок, способи і строки на основі відомостей про тваринний і рослинний світ лісу, проводити усі роботи у строки, які найменше вплинуть на важливі процеси у житті тварин і рослин (гніздування і міграції у тварин, цвітіння та обнасення у видів рослин, що підлягають охороні); перевірити територію на наявність зникаючих видів або використання лісу мігруючими видами, за допомогою фахівців; під час проведення суцільних санітарних рубок застосовувати технології, які дають змогу максимально зберігати дерева, що не підлягають вирубуванню, підріст, підлісок і трав'яний покрив; розглянути альтернативи з іншими типами, системами і видами рубок, способами лісовідновлення та схемами лісових культур, з лісогосподарськими системами, при яких можливе швидке відновлення лісу разом зі сталим виробництвом, зменшується шкода довкіллю, залишаються деревна-насінічники у достатній кількості і належної якості, проводяться вибіркові рубки на невеликих площах, без великих розривів, зменшується площа для проникнення бур'янів та інвазійних рослин, підтримуються стійкість проти буреломів і масового всихання, а також корисні властивості лісу.

Для збереження лісів, мають бути передбачені заходи зі збереження життєздатного підросту або забезпечення поновлення деревостану природного складу. Відсутність

заходів, які гарантують лісовідновлення на території планованої лісосіки, є підставою визнати плановану діяльність недопустимою. Вимагається особливо високий рівень деталізації інформації та обґрунтування рішень щодо тих лісових ділянок, де планується лісовідновлення з перетворенням на лісову плантацію.

При плануванні лісових культур і лісових плантацій: не застосовувати неаборигенні породи для лісовідновлення на місці насаджень з природним складом деревостану; обмежувати площі лісових плантацій територіями з порушеними землями або з низьким біорізноманіттям; надавати перевагу культурам з більшою кількістю лісових порід, уникати запровадження монокультур на великих площах, так само зменшувати площі насаджень одного віку, частіше чергувати між собою насадження різних груп віку, розділяти лісові плантації між собою достатніми за розміром ділянками з природною лісовою рослинністю, вводити у склад лісових плантацій місцеві лісові породи.

Щодо компонентів біорізноманіття, які підлягають особливій охороні та збереженню: види флори і фауни, а також угруповання і біотопи, які підлягають охороні та збереженню та визначені у розділах 3 і 4, є пріоритетними при плануванні заходів із запобігання, ослаблення та компенсації впливів. Прикладами заходів є наступні: під час заготівлі деревини зберігати дерева, визначені як такі, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття (відповідно до п.1.3 Правил рубок головного користування); запровадити письмові процедури виявлення та обліку видів фауни і флори, а також природних середовищ існування, які підлягають охороні та збереженню, до відбору ділянок у фонд рубок головного користування, та враховувати такі відомості при плануванні лісогосподарських заходів (наносити на технологічні карти, інше). У випадках, коли на ділянці проектованої лісосіки виявлені популяції вразливих видів тварин або середовища існування, важливі для їх розмноження чи міграції: обирати територіальні альтернативи; обирати технічну альтернативу з вибірковими рубками, планувати інтенсивність і строки рубок, не проводити лісозаготівлю у місцях і в строки, важливі для розмноження цих тварин; залишати окремі дерева і групи дерев, планувати навколо таких місць буферні зони, після завершення рубок відновлювати ділянки так, щоб вони знову стали прийнятними для тварин.

Проводити дослідження перестійних, фаутичних, всихаючих і сухих дерев окремо у насадженнях з природним складом та у лісових плантаціях, для розуміння їх дійсної ролі у насадженнях різного походження. Розглянути альтернативу, при якій на лісосіці залишаються недоторканими старі і дуплисті дерева, сухостійні та повалені (якщо їхні рубка і вивезення не доцільні з точки зору техніки безпеки та фітосанітарних міркувань), а також дерева-насінічники цінних місцевих порід.

Розглянути в якості експериментальної альтернативи, при якій на вирубці зберігають живі дерева з розрахунку 10 екз. на кожен гектар, з різних місцевих порід, якими був складений деревостан. При цьому вибираються найцінніші для біорізноманіття, з найбільшим діаметром і найбільш стійкі до вітровалів. У місцях з сильними вітрами залишають куртини дерев. Якщо експеримент започатковано, то він обов'язково супроводжується програмою моніторингу за станом дерев і біорізноманіттям.

Для територій та об'єктів природно-заповідного фонду, об'єктів Смарагдової мережі, а також для лісів з деревостанами віком старше 120 років, що належать до особливо цінних для збереження (як визначено у розділі 3), розглядаються територіальні альтернативи для суцільних або поступових рубок або технічні альтернативи з вибірковими рубками слабкої та середньої інтенсивності, а також зі спеціальними заходами для збереження частини мертвої деревини, фаутичних і найстаріших дерев (щоб

підтримати залежні від них живі організми та кругообіг речовин у лісових екосистемах), насінників і плюсових дерев, а також дерев з гніздами рідкісних видів птахів. Для інших природоохоронних територій та об'єктів, рішення про заходи, які є прийнятними, мають прийматися в індивідуальному порядку, у консультаціях з фахівцями. Заходи із запобігання/ зменшення/ усунення негативного впливу на довкілля мають відповідати режимам збереження цінних об'єктів, лісових ділянок чи територій, визначеним чинним законодавством (Законами України "Про природно-заповідний фонд", "Про Червону книгу України"), проектами організації територій природно-заповідного фонду, менеджмент-планами Смарагдових об'єктів. Рекомендується використовувати «Методичні рекомендації щодо режиму збереження лісових екосистем на територіях природно-заповідного фонду України різних категорій».

Соціально-економічні умови: залучати місцеві громади до робіт, враховувати їхні потреби в інших, ніж деревина, лісових ресурсах та побічних лісокористуваннях, проводити передпроектні дослідження таких потреб і шукати територіальні альтернативи для планованої діяльності; зберігати культурні пам'ятки, а також традиційні і нешкідливі для лісу практики лісокористування (популярні місця ягідників і збору грибів, заготівлі другорядних лісових ресурсів, місця відпочинку тощо).

Крім того, за потреби, також можуть бути передбачені заходи з ослаблення негативних впливів на об'єкти археологічної, архітектурної і культурної спадщини, інші матеріальні об'єкти.

Комплексним підходом до зменшення негативного впливу на довкілля у галузі лісового господарства є розробка довгострокової стратегії розвитку, індивідуальної для конкретного лісового господарства, у якій здійснюється перехід від великих суцільних рубок до вузьколісосічних та вибіркових, запровадження гнучкого комплексу підходів до визначення розмірів лісосік, строків їх примикання, віку рубок, способів рубок, способів лісовідновлення, збереження підросу та очищення лісосік, залежно від лісорослинних умов, походження лісу, його природоохоронної цінності тощо, перехід до багатofункціонального ведення лісового господарства.

Компенсаційні заходи

У даному підрозділі спочатку описуються залишкові негативні впливи, які неможливо попередити, усунути або суттєво зменшити. Якщо такі впливи вдається достовірно спрогнозувати, то в цьому випадку розробляються і включаються до Звіту компенсаційні заходи.

В якості компенсаційних заходів розглядаються наступні (по компонентах довкілля):

1. Ґрунтовий покрив: ліквідація негативних явищ, що очікуються внаслідок рубок: ерозії, змивів родючого шару, розвіювання піщаних ґрунтів, зсувів тощо, включаючи такі явища на ділянках, суміжних зі зрубамі. До компенсаційних заходів належать створення протиерозійних споруд (валів і канав) і протиерозійних насаджень, залуження.
2. Водні ресурси: післялісосічні заходи з відновлення стану водних об'єктів, такі як розширення та укріплення буферних зон, вкритих лісовою рослинністю, на шляху поверхневого стоку від нових доріг та зрубів, а також протиерозійні споруди (водозатримуючі і водовідвідні вали і канали), протиерозійні насадження і залуження - по лініях поверхневого стоку. Рішення для затримання мулу та ґрунту на шляху поверхневого стоку у водойму, наприклад: пастки для осаду - викопані заглиблення на шляху води (по лініях стоку, тальвегах, малих річках), перегороджені дамбою, влаштованою із мішків з піском або з колод,

обтягнених геотекстильною тканиною, дозволяють збирати осад у поверхневу стоці з доріг та зрубів; аналогічну функцію можуть виконувати токи соломи, нанізані на кілки, встромлені у землю, а також огорожі з геотекстилю, встановлені трохи вище водойми.

3. Флора/ фауна/ біорізноманіття:

3.1. Створення чи відновлення популяцій або середовищ існування, що будуть знищені внаслідок планованої діяльності. При цьому застосовується принцип подібності: потрібно знайти лісову ділянку, максимально подібну за лісорослинними умовами, складом рослин і тварин, а також, бажано, розташовану якомога ближче до вирубаного. На таку ділянку переносять (спеціально підібраним для цього методом) частину популяції або всю популяцію, генетично неоднорідний банк насіння, спеціально облаштовані штучні гнізда або шукають інші способи відновлення популяції на новому місці. Для відновлення середовищ існування застосовуються штучні гнізда, висаджування або висівання підібраних видів дерев, кущів і трав та ін.

3.2. Створення коридорів для пересування диких тварин між природними середовищами існування, розділеними внаслідок планованої діяльності.

Для кожного передбаченого компенсаційного заходу визначаються 1-3 критерії успіху, яких має бути досягнуто, джерела фінансування та інших матеріальних засобів, тривалість виконання включаючи необхідні повторні заходи з догляду, аж до досягнення критеріїв успіху компенсаційного заходу.

Розділ 8. Опис очікуваного значного негативного впливу діяльності на довкілля, зумовленого вразливістю проекту до ризиків надзвичайних ситуацій, заходів запобігання чи пом'якшення впливу надзвичайних ситуацій на довкілля та заходів реагування на надзвичайні ситуації

Характеризується ймовірність збільшення ризику вітровалів, пошкоджень та всихань деревостанів (зокрема, у чистих соснових насадженнях) у лісових ділянках на межі із суцільними рубками; ризики селів і зсувів на ділянках зрубів та в регіоні в цілому; чутливість планованої діяльності, її території і проєктованих показників лісовідновлення до змін клімату.

Для оцінки вразливості діяльності до пожеж рекомендується визначити оптимальну кількість сухостійної деревини, поваленого сушняка і хмизу, які дозволять зберегти різноманітність видів рослинного і тваринного світу, не створюючи при цьому значної пожежної небезпеки.

Розділ 9. Визначення усіх труднощів (технічних недоліків, відсутності достатніх технічних засобів або знань), виявлених у процесі підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля

Труднощі в процесі оцінки впливу на довкілля можуть бути пов'язані з:

- 1) науково-методичними обмеженнями: відсутністю достовірної інформації; відсутністю методів або технічних засобів для достовірної оцінки або прогнозування певного впливу;

- 2) організаційними: неналежним виконанням функцій органами влади, державними установами та організаціями у зв'язку з процедурою оцінки впливу на довкілля або пов'язаними з ОВД інформаційними матеріалами.
- 3) матеріально-технічними обмеженнями включаючи обмеження у ресурсах і фінансах.

Визначення труднощів та обмежень у процесі ОВД допоможе виявити проблеми в інституційній спроможності щодо оцінки впливу на довкілля та визначити потрібні кроки для їх розв'язання.

Розділ 10. Зауваження та пропозиції громадськості

Зміст і значення розділу визначені Законом.

Розділ 11. Стислий зміст програм моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності, планів післяпроектного моніторингу

Післяпроектний моніторинг

Післяпроектний моніторинг (ППМ), або «моніторинг реалізації планованої діяльності» має на меті виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля та його зменшення.

Порядок, строки та вимоги до здійснення ППМ визначаються уповноваженим органом (територіальний або центральний, відповідно до частин 3 і 4 статті 5 Закону) у висновку з ОВД, і лише у разі, якщо з оцінки впливу на довкілля випливає така необхідність.

Загальні завдання ППМ:

- 1) перевірити фактичний вплив на компоненти довкілля;
- 2) проконтролювати виконання визначених екологічних умов провадження діяльності, її виробничих характеристик, що впливають на довкілля, заходів щодо пом'якшення значних впливів;
- 3) перевірити якість проведеної оцінки впливу на довкілля, встановити точність виконаних прогнозів та оцінок, ефективність використаних для цього методів і засобів, визначити шляхи підвищення ефективності майбутніх оцінок впливу на довкілля як у галузі в цілому, так і в діяльності суб'єкта господарювання зокрема;
- 4) відкоригувати систему управління та план заходів, зокрема, через вжиття додаткових заходів і дій із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля.

До загальних критеріїв, за якими рекомендується ППМ, належать наступні (перелік не вичерпується лише наведеними критеріями):

- 1) У процесі ОВД обсяг вихідних даних виявився недостатнім для достовірної оцінки певного виду негативного впливу (його величини, масштабів, тривалості тощо).
- 2) В процесі ОВД методами прогнозування встановлено, що один із впливів може досягати значень на межі встановлених санітарно-гігієнічних нормативів або,

ймовірно, їх перевищувати, однак, обсяг вихідних даних не достатній для статистично достовірного прогнозу.

- 3) Територія планованої діяльності або зона її впливу перетинаються із природоохоронними територіями або об'єктами, визначеними у розділі 3.

При складанні плану ППМ дотримуються наступних правил:

- 1) План має бути проект-специфічним, тобто, розробляється відповідно до основних характеристик планованої діяльності, її території, об'єктів і компонентів довкілля, на які вона буде чинити значний вплив.
- 2) У плані визначаються спеціальні (на додачу до загальних, визначених у цьому розділі) завдання ППМ, технічні умови, за потреби, - порядок консультацій з експертами, громадськістю та уповноваженим органом. До технічних умов ППМ відносяться: строки здійснення, показники для моніторингу, методи збору і аналізу даних (що, як, хто, коли), відповідальні виконавці, форма, строки і зміст звітування, відповідальність.
- 3) ППМ призначається за переліком значних негативних впливів, а також передбачених заходів, які потрібно перевірити. Показники для ППМ обираються серед показників-індикаторів, які були визначені у розділі 5 Звіту і оцінювалися у процесі ОВД.

Приклад: у процедурі ОВД визначено, що проєктована лісосіка зачіпає схиліві землі, і очікується значне збільшення твердого стоку зі зрубів у річку. У процесі ОВД зібрані дані щодо 2 показників якості води у контрольних точках річки: 1) вміст завислих твердих частинок у воді, 2) різноманітність організмів-гідробіонтів, що є індикаторами якості води. Одним із запроєктованих заходів для зменшення негативного впливу є обмеження на проведення рубок та усіх пов'язаних з ними робіт не ближче, ніж за 100 метрів до урізу води. У висновку з ОВД покладено обов'язок зі здійснення ППМ у частині впливу на водне середовище. До плану ППМ необхідно включити ті ж самі показники якості води. Вони вимірюються за затвердженою методикою, після проведення усіх робіт (як лісосічних, так і робіт по відновленню території), і порівнюються з вихідними значеннями. Оцінюється інтенсивність і територіальний масштаб фактичного впливу, проводиться порівняння з прогнозованим впливом. Перевіряється дотримання встановленого обмеження на 100-метрову буферну зону, робиться висновок про ефективність призначених і застосованих заходів.

ППМ включає перевірку достовірності і глибини (міри) різниці між прогнозованими показниками у звіті з ОВД та фактичними показниками, отриманими в результаті ППМ. Для перевірки достовірності використовуються статистичні методи математичної статистики, такі як перевірка статистичних гіпотез, оцінка найменшої достовірної різниці, метод хі-квадрату або ін.

У підсумковій частині звіту з ППМ:

- 1) узагальнюються результати оцінки різниці між прогнозом і фактичним станом - її достовірність/ недостовірність та міра (глибина) різниці за кожним з показників моніторингу. Зазначаються причини достовірної значної різниці: а) зміни у діяльності після отримання дозвільних документів; б) недотримання технологічних схем і заходів з запобігання/ ослаблення, визначених у звіті та у висновку з ОВД; в) неякісний прогноз; г) інше.
- 2) Робиться висновок про те, чи характеризується провадження господарської діяльності, щодо якої здійснювалася ОВД, значним негативним впливом на життя і здоров'я населення чи довкілля, який не був оцінений під час здійснення ОВД та/або істотно змінює результати оцінки впливу цієї діяльності на довкілля (із наслідками, передбаченими частиною 2 статті 13 Закону).

За результатами ППМ, за потреби, суб'єкт господарювання та уповноважений орган узгоджують вжиття додаткових заходів і дій із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля.

Програма моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності

Відповідно до Закону "Про охорону навколишнього природного середовища", підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища, здійснюють моніторинг за станом навколишнього природного середовища. Зазначені підприємства, установи та організації зобов'язані безоплатно передавати відповідним державним органам аналітичні матеріали своїх спостережень.

Відповідно до Закону "Про оцінку впливу на довкілля", уповноважений територіальний, а у випадках, визначених частинами третьою і четвертою статті 5 Закону, - уповноважений центральний орган у висновку з ОВД покладає на суб'єкта господарювання обов'язок зі здійснення моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля. Зміст програми моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності складається суб'єктом господарювання і в стислому вигляді включається до звіту з ОВД.

Програма моніторингу дозволяє у довготривалій перспективі слідкувати за впливом на довкілля та ефективністю заходів з пом'якшення чи усунення негативного впливу. Моніторингу підлягають усі значні впливи на компоненти довкілля, усі або вибрані заходи зі зменшення значного впливу, а також усі компенсаційні заходи, зокрема, відновлення порушених територій або об'єктів, так, щоб можна було оцінити їх ефективність.

Моніторинг має продовжуватися і після закінчення усіх робіт, передбачених планованою діяльністю (рубок разом з заходами з лісорозведення і доглядом за насадженнями, створення посадок в ході лісорозведення разом з заходами догляду за посадками і доповнення лісових культур). Тривалість і періодичність спостережень визначаються відповідно до тривалості значних впливів на довкілля та швидкості протікання процесів відновлення у ґрунтах, водних об'єктах, лісах, флорі, фауні і біорізноманітті, але в будь-якому випадку не менше 6 років після закінчення усіх робіт, передбачених планованою діяльністю на кожному окремому виділі.

У програмі моніторингу і контролю впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності мають бути відображені:

- усі впливи, оцінені у процесі ОВД як значні негативні, а також впливи, щодо яких виникли труднощі в їх оцінці;
- усі або вибрані заходи, спрямовані на запобігання, зменшення, усунення або компенсації значних негативних впливів планованої діяльності;
- технічні умови моніторингу – час, періодичність, показники для моніторингу і контролю, ключові ділянки, на яких спостереження і контроль здійснюються з визначеною періодичністю або у першу чергу (додаються карта, перелік географічних координат ключових ділянок або файл з векторними даними їх просторового розташування), методи збору даних (що, як, хто, коли), методики вимірювань, методи аналізу, зберігання та оновлення даних, необхідні технічні засоби, відповідальні виконавці;
- порядок звітування уповноваженому органу, а також порядок надання доступу громадськості до звітних матеріалів і даних спостережень та контролю.

Доцільно розробляти програму моніторингу на підставі консультацій з тими ж фахівцями, що були залучені до досліджень окремих компонентів довкілля.

Вимоги до показників для моніторингу і контролю:

- 1) Показники повинні мати пряме відношення до тих об'єктів, властивостей і компонентів довкілля, які визначені у звіті з ОВД як такі, що зазнають значного негативного впливу. Перевага надається показникам, які належать до екологічних нормативів якості довкілля, вимірюються легко і за доступними методиками, а також видам тварин, рослин, грибів і біотопам, які підлягають охороні та збереженню, організмам-індикаторам і найважливішим екологічним процесам.
- 2) Повинні бути аналогічними або походити від показників, які оцінювалися у процесі ОВД.

Розділ 12. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

Зазначаються цілі планованої діяльності, її основні характеристики, доступні для загального розуміння без спеціальних знань, прогнозовані значні негативні та позитивні впливи і компоненти та фактори довкілля, які зазнають такого впливу, а також заходи з усунення, відвернення чи послаблення негативних впливів і компенсаційні заходи. Спеціальні терміни і поняття, що мають бути згадані, супроводжуються поясненнями і прикладами.

Розділ 13. Список посилань із зазначенням джерел, що використовуються для описів та оцінок, що містяться у звіті з оцінки впливу на довкілля

Посилання на джерела нумеруються в алфавітному порядку. В основному тексті розділів Звіту джерела згадуються у тих місцях, де використовуються числа, показники, терміни або цитати з них, у вигляді номера зі списку цитувань у квадратних дужках. *Приклад:* "Площа басейну річки Случ 13 тис кв.км [1]".

Приклади оформлення посилання на офіційні та наукові джерела у списку посилань:

1. Доповідь про стан навколишнього природного середовища у Вінницькій області (2017 рік). / Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів, Вінницька обласна державна адміністрація. - Вінниця, 2018. - 247 с.
2. Україна у цифрах у 2017 р. Статистичний збірник./ За редакцією І. Є. Вернера. - Державна служба статистики України, 2018. - С.152-159.
3. Моделювання і прогнозування стану довкілля / За ред. В. І. Лаврика. - К.: Академія, 2010. - 397 с.
4. Яцентюк Ю.В. Національні природні ядра екомережі Вінницької області. / Український географічний журнал. - 2011, №2. - С.48-52.

Вимоги до додатків до звіту з ОВД та перелік обов'язкових додатків

Скан-копії з проекту лісовпорядкування не можуть замінити обов'язкових таблиць, визначених цими Методичними рекомендаціями. У додатки можуть включатися інші матеріали, отримані у зв'язку зі збором інформації за розділами (наприклад, офіційними довідками від державних установ, органів влади тощо). Разом з тим, додатки не повинні бути переобтяженими: кожен додаток має мати пряме відношення до одного з розділів, або у розділі пояснюється, як додаток відноситься до розділу.

До обов'язкових додатків відносяться:

1. Додаток А. Картографічні матеріали (нумерація карт всередині додатку: А.1, А.2, А.3... А.п).
2. Додаток Б. Квартально-видільний перелік лісових ділянок території планованої діяльності: основні таксаційні та інші характеристики.
3. Додаток В. Зведені показники лісового фонду: поділ площі лісів за категоріями; площа і запас за породним складом; площа і запас за віковою структурою головних порід; площа за типами лісу (типами лісорослинних умов). Якщо для наповнення додатку використовуються скан-копії з матеріалів лісовпорядкування, то їхня якість має бути високою, а масштаб - збереженим; нумерація і назва Додатку зі скан-копією друкуються на окремому листі, що розташовується перед початком скан-копій.
4. Додаток Г. Повидільний перелік природних середовищ існування (біотопів).
5. Додаток Д. Відомості про території та об'єкти природно-заповідного фонду, а також інші природоохоронні території та об'єкти.
6. Додаток Е. Відомості про інші об'єкти, особливо цінні для збереження.
7. Копія повідомлення про плановану діяльність, оприлюдненого суб'єктом господарювання для громадськості.
8. Матеріали, зібрані у відповідь на: а) зауваження та пропозиції громадськості щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до Звіту; б) умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, отримані від уповноваженого органу.

Особливості оцінки впливу на довкілля та змісту звіту з ОВД для категорії планованої діяльності «Лісорозведення»

Лісорозведення - насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площі понад 20 гектарів або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше.

Пристаюючи до визначення необхідного обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, перш за все, аналізують проект планованої діяльності за наступними питаннями:

1. Чи зачіпає проект лісорозведення ділянки, які є особливо цінними для збереження біорізноманіття іншого, ніж лісове, включаючи такі на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їх охоронних зонах. Територія перевіряється на наявність трав'янистих, заболочених або чагарникових типів біотопів, включених до додатку 1 Резолюції 4 Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування у Європі (Бернської Конвенції), а також важливих популяцій рослин і тварин з Червоної книги України і рослинних угруповань із Зеленої книги України.
2. Чи планується лісорозведення з формуванням лісових плантацій, а також лісових культур з неаборигенних (чужинних) або інвазійних видів дерев або кущів.

У разі позитивної відповіді на одне з питань, забезпечується вищий обсяг досліджень та рівень деталізації інформації у Звіті.

Визначення часу проведення процедури ОВД

Час проведення оцінки впливу на довкілля категорії планованої діяльності "Лісорозведення" визначається наступним чином і залежно від етапу проектування, на якому перебуває суб'єкт господарювання:

- 1) До прийняття, відповідно до частини 4 статті 48 Лісового кодексу України, рішення про затвердження матеріалів лісовпорядкування, якими запроєктовано лісорозведення. Рекомендується подавати повідомлення про плановану діяльність перед першою лісовпорядною нарадою.
- 2) До прийняття, відповідно до статті 82 Лісового кодексу, рішення про погодження спеціального обстеження, пов'язаного з обсягами робіт щодо відновлення лісів і лісорозведення.
- 3) Перед наданням дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, що перебуває у державній або комунальній власності, для зміни цільового призначення, у разі планування лісорозведення.
- 4) Перед погодженням проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки приватної власності, для зміни цільового призначення, у разі планування лісорозведення.
- 5) До прийняття рішення про передачу земель під захисне лісорозведення на землях сільськогосподарського призначення, для створення позахисних лісових смуг та інших захисних насаджень.

Особливості змісту розділів Звіту

Розділ 1. Опис планованої діяльності

У розділі подається матеріал, який безпосередньо стосується ділянок для лісорозведення, основної та альтернативних схем лісорозведення, очікуваних результатів.

1.1. Опис місця провадження планованої діяльності

Інформація про географічну адресу планованої діяльності наводиться у вигляді або файла з векторними геоданими, або таблиці з переліком географічних координат, якими окреслюються межі кожної ділянки, відведеної під плановану діяльність.

За бажання, можуть додаватися інші файли з геопросторовими даними, наприклад: розподіл оточуючих земель за цільовим призначенням; типи біотопів на оточуючих землях; елементи інфраструктури; малі річки, в басейні яких розташована територія планованої діяльності, або інші водні об'єкти в радіусі до 10 км від меж крайніх ділянок планованої діяльності; цифрові дані рельєфу; дані ґрунтового покриву; інші матеріали, зазначені в аналогічному розділі щодо категорії планованої діяльності "Рубки".

Також до Звіту додаються друківані картографічні матеріали. З них обов'язковими є:

- 1) карта-схема земель, відведених під лісорозведення (у постійному землекористуванні суб'єкта господарювання, у масштабі 1:25000 або у крупнішому.
- 2) Карта рельєфу (гіпсометрична), у масштабі 1:50000 або крупнішому. На карті мають бути позначені: 1) контури ділянок, в яких планується проведення діяльності, 2) дороги з твердим покриттям і дороги без твердого покриття; 3) усі місцеві водотоки і водойми.

До картографічних матеріалів, які додаються у друкованому вигляді за бажанням, належать:

- 1) план проєктованих лісонасаджень, пофарбованих за панівними породами, у масштабі 1:25000 або у крупнішому. На карті мають бути позначені усі місцеві водотоки і водойми.
- 2) Інші карти, перераховані у відповідному розділі для рубок.

Цілі планованої діяльності

Для категорії планованої діяльності «Лісорозведення» цілі планованої діяльності формулюються за таким порядком:

- Період виконання планованої діяльності (роки): з 20__ року по 20__ рік.
- Очікувані результати, у вигляді таблиці:

Категорія земель, на яких планується заліснення	Завдання (очікувані екологічні, лісгосподарські, соціальні результати)	Площа, га	Очікувана категорія лісів
---	--	-----------	---------------------------

<i>Приклади:</i> Техногенно забруднені землі	<i>Приклади:</i> Заліснення земель, що підлягають консервації	25	
Малопродуктивні землі, виведені з сільськогосподарського призначення	Заліснення малопродуктивних земель, виведених з сільськогосподарського призначення	...	
Розвіяні піски	Сформувати захисні насадження (на межах полів сівозмін, уздовж берегів водних об'єктів, уздовж залізниць, автомобільних доріг тощо)		
...	Закріпити піски насадженнями із сосни		
	Закріпити край тераси, схильний до зсувів, насадженнями з робінії (акації білої)		
	інше (згідно з Правилами відтворення лісів, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. N 303)		

Опис характеристик діяльності протягом виконання підготовчих і будівельних робіт

У розділі зазначаються технічні рішення, які стосуються організації під'їзних шляхів до ділянок, схеми розчищення території і попереднього обробітку ґрунту, інші механічні або хімічні способи підготовки території.

Опис основних характеристик планованої діяльності

Обґрунтовується вибір земель для проєктованого лісорозведення. З цієї метою наводяться вихідні показники, що характеризують землі та ґрунти і свідчать про потенційний тип лісорослинних умов. Додаються матеріали обстеження ділянок, що посвідчують підстави для лісорозведення, або окремо розроблений проєкт лісорозведення, із зазначенням його розробників (авторів).

Описується технологічна схема лісорозведення, включаючи основний обробіток ґрунту та інші агротехнічні і лісотехнічні прийоми, спосіб створення лісових насаджень, схеми лісових культур (способи, типи та схеми змішування порід), площі, відведені під кожен тип лісової культури, обґрунтування вибору основних і доповнюючих лісових порід, техніку посадки, догляд за посадками (види і способи, тривалість і частота, застосування хімічних засобів), доповнення лісових культур.

Також характеризується садивний або насінний матеріал, його якість і походження.

Зазначаються технічні вимоги до якості створених лісових насаджень, умови технічного приймання та оцінювання робіт, подальші роботи з лісовпорядкування.

Обов'язковим додатком до розділу є додаток А у вигляді таблиці з повидільною характеристикою:

Номер ділянки (виділу)	Тип лісорослинних умов, особливості ґрунтового покриву	Тип біотопу до здійснення проєктованих заходів з лісорозведення	Спосіб і схема змішування порід у лісовій культурі, цільова порода	Очікувані терміни змикання лісових культур і переведення їх у відкриті лісовою рослинністю лісові ділянки	Запроєктована категорія лісів
1	2	3	4	5	6

Опис альтернатив

Зазначаються інші територіальні альтернативи для лісорозведення і збільшення площі лісів, особливо у випадках, коли основна альтернатива передбачає лісорозведення на землях, зайнятих природною рослинністю степового, лучного, лучно-болотного, піщано-степового або піщано-лучного, кам'янисто-степового або чагарниково-степового типів. Розглядаються також технічні альтернативи, у яких, в першу чергу, треба розглянути інші схеми змішування порід, схеми, спрямовані на створення різнопородних і багаторядних деревостанів, ширше використання місцевих порід, включаючи місцеві рідкісні породи, такі способи виконання агротехнічних і лісотехнічних прийомів, при яких менше порушується ґрунтовий покрив, та ін.

Опис кожної альтернативи супроводжується аналогічним додатком у вигляді таблиці з повидільною характеристикою, що і для основної альтернативи.

Розділ 3. Опис поточного стану довкілля (базового сценарію) та опис його ймовірної зміни без здійснення планованої діяльності

На додачу до змісту розділу, визначеного для категорії діяльності «Рубки», в описі поточного стану довкілля для категорії планованої діяльності «Лісорозведення» особлива увага приділяється характеристичці таких компонентів:

- 1) ґрунтовий покрив кожної земельної ділянки, типи і види ґрунтів;
- 2) показники деградації земель та ґрунтів та якісного стану ґрунтів у разі, коли лісорозведення запроєктоване на малопродуктивних і деградованих землях;
- 3) показники рівня забруднення ґрунтів у разі, коли лісорозведення запроєктоване на техногенно забруднених землях;
- 4) негативні явища, що поширюються у рельєфі земної поверхні і викликають втрату або деградацію земель або ґрунтів (осипи, зсуви, ерозія ґрунтів та ґрунтоутворюючих порід, формування або розвиток яру тощо). Аналізуються їхні причини, зокрема:
 - природного походження (фізико-хімічні особливості ґрунтів і ґрунтоутворюючих порід та ін.),
 - такі, що пов'язані з господарською діяльністю і при цьому сприяють розвитку негативних природних явищ, ускладнюють затухання останніх і можуть звести ефективність лісорозведення нанівель (недотримання проєктів землеустрою, екологічних нормативів з питань використання та охорони земель, зокрема, оптимального співвідношення земельних угідь у

структурі земель сільськогосподарського призначення, інших екологічних вимог чинного земельного та природоохоронного законодавства, недотримання сівозмін, норм використання добрив і пестицидів та інших раціональних агротехнічних прийомів на орних землях тощо).

- 5) інші негативні явища і фактори, на боротьбу з якими спрямовується планована діяльність (наприклад, суховії, вітрова ерозія, висушування і потреби у затриманні вологи), їхні причини, інтенсивність, тривалість або частота, наслідки;
- 6) тип біотопу, що існує на кожній земельній ділянці в межах території планованої діяльності. Детально-маршрутні обстеження, картування, ідентифікація і оцінка біотопів здійснюється у відповідності з Методологією, розробленою для Смарагдової мережі і мережі NATURA2000, та класичною методологією польових геоботанічних досліджень. До таких робіт залучаються фахівці з професійним досвідом в ідентифікації та оцінці природних середовищ існування (біотопів) та/або біорізноманіття території Смарагдової мережі.
- 7) рослинний і тваринний світ кожної земельної ділянки. Базовий перелік має включати види, що а) належать до природних (вихідці з природних екосистем), б) підлягають охороні (як визначено у розділі 3 для категорії діяльності «Рубки»), в) види-індикатори стану довкілля. Якщо є види, що підлягають охороні, то заповнюється додаток Б (як визначено у розділі 3 для категорії діяльності «Рубки»).

Якщо лісорозведення планується для меліорованих земель, то наводяться відомості про робочий проект меліорації, поточний та останній типи землекористування, кількісні і якісні показники, що характеризують ґрунтовий покрив, ґрунтові води, режим зволоження, геохімічний режим.

Якщо територія планованої діяльності включає природоохоронні території та об'єкти, визначені у розділі 3 для категорії діяльності «Рубки», то заповнюється додаток В (як визначено у розділі 3 для категорії діяльності «Рубки»).

Характеризується значення планованої діяльності для населення і перспективи багатофункціонального використання нових проєктованих лісових масивів, зокрема, в якості джерел природних ресурсів, для туризму, відпочинку та оздоровлення, для інших цілей, актуальних в регіоні.

Розділ 4. Опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів

Проєкти лісорозведення можуть здійснювати значний негативний вплив на такі компоненти довкілля, як:

фауна, флора, біорізноманіття.

матеріальні об'єкти, об'єкти археологічної, історичної, архітектурної, іншої культурної спадщини

ландшафт (може змінитися його вигляд, естетична привабливість, привабливість в культурно-історичному контексті)

соціально-економічні умови (наприклад, виникне черезсмуження на землях сільськогосподарського призначення, зникнуть природні кормові угіддя, трав'янисті рослини, що належать до цінних ресурсних рослин тощо).

У розділі детально характеризуються актуальні об'єкти і властивості за кожним з наведених вище компонентів, встановлюється їхня екологічна, культурна, наукова, освітня, естетична, господарська цінність.

Розділ 5. Опис і оцінка можливого впливу на довкілля планованої діяльності

Оцінка впливу для категорії планованої діяльності «Лісорозведення» проводиться за рекомендаціями, наведеними у розділі для категорії планованої діяльності «Рубки».

В якості показників-індикаторів для оцінки впливу лісорозведення, а також для програм моніторингу і контролю включаючи післяпроєктний моніторинг, рекомендуються:

- 1) Показники деградації ґрунтів
- 2) Показники якості ґрунтів
- 3) Показники екологічної оцінки природних середовищ існування (біотопів). Оцінюються за Методологією, розробленою для Смарагдової мережі і мережі NATURA2000 (основні джерела інформації: «NATURA2000 Standard Data Form. Explanatory Notes»; Національний каталог біотопів України. / За ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я.Шеффера. – К., 2018. – 442 с.; Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської Конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони? / А.Куземко, С.Садогурська, О.Василюк. – К., 2017. – 124 с.). Якщо на території планованої діяльності є біотопи, що підлягають збереженню (відповідно до додатку 1 Резолюції 4 Бернської Конвенції), то негативний вплив лісорозведення на них оцінюється як дуже сильний, незворотний і значний.
- 4) Показники стану популяцій видів рослин і тварин, що підлягають охороні і збереженню, у зоні впливу діяльності: відносна чисельність, частота трапляння особин або колоній, частота трапляння заселених ними оселищ, стан збереження популяції. Оцінюються за Методологією, розробленою для Смарагдової мережі і мережі NATURA2000 (рекомендуються до використання «NATURA2000 Standard Data Form. Explanatory Notes»). Якщо види фауни і флори, що підлягають охороні та збереженню, не належать до лісових видів, то негативний вплив лісорозведення на такі види оцінюється як дуже сильний за інтенсивністю, незворотний, і значний.
- 5) Показники різноманітності видів природних ресурсів, які використовуються населенням на території планованої діяльності і в зоні її впливу, до і після лісорозведення: перелік, значення (місцеве чи загальнодержавне), обсяги використання/ заготівлі або продуктивність.
- 6) Різноманітність екосистемних послуг, що виконуються на даний час кожною ділянкою, відведеною під лісорозведення: кількість видів рослин і тварин, для яких ділянка є природним оселищем; значення ділянки як екологічного коридору; значення ділянки для комах, які виконують роль запилювачів на оточуючих сільськогосподарських угіддях та особистих селянських господарствах; роль ділянки як природного кормового угіддя, як джерела інших природних біологічних ресурсів; значення ділянки для ґрунтоутворення, для запобігання поширенню хвороб і шкідників сільського та лісового господарства, для відпочинку населення, для історико-культурної самобутності ландшафту, інше.

Оцінюючи територіальний масштаб значного впливу на фауну, флору, біорізноманіття, визначають відстань до найближчого наступного осередка біотопу такого самого типу у районі (чи в області) і ступінь його ізоляції після здійснення планованої діяльності. Наприклад, якщо планується лісорозведення на ділянці з низинною лукою, то треба дослідити, де у районі продовжать існувати аналогічні типи лук і чи не опиняться вони, їхня фауна і флора під загрозою зникнення в результаті ізоляції, малих площ і відсутності екологічних коридорів, якими вони стійко пов'язані з іншими луками.